

Torjuntavoitto retorisena figurina

JOUNI TILLI

TIIVISTELMÄ Tutkin artikkelissani torjuntavoiton käyttöä sotaan liittyvässä ja poliittisessa retoriikassa vuodesta 1940 aina 2020-luvulle saakka. Analysoin torjuntavoiton käsitteen syntyä ja sitä, miten sitä on käytetty jatkosotaan liittyen. Tarkastelen myös torjuntavoittoa sodan jälkeisessä vasemmiston retoriikassa, vaaleihin liittyen sekä osana Euroopan unionin ja Suomen välisten maatalouspoliittisten neuvotteluiden arviointia. Argumenttini on, että torjuntavoitto on levinnyt alkuperäisen käyttöyhteytensä ulkopuolelle siten, että sen kutsuminen retoriseksi figuriksi on perusteltua. Siitä on tullut iskusana, jolla on pyritty kiteyttämään niin sotilaallinen, poliittinen kuin moraalinen asetelma. Tuon esille, miten torjuntavoittoretoriikka on perustunut metaforan, synekdokeen, metonymian sekä ironian eli niin sanottujen perustrooppien monitahoiselle käytölle. Artikkelini osoittaa, miten sodan ja politiikan sanastot ovat kietoutuneet toisiinsa.

Avainsanat: torjuntavoitto, retoriikka, jatkosota, EU, vaalit

JOHDANTO

Puolustusvoimien komentaja Jan Klenberg avasi sotahistoriallisen seminaarin vuonna 1994 toteamalla, että jo seminaarin aihe, torjuntavoitto 1944, oli vastaus siihen, oliko Suomi hävinnyt vai voittanut jatkosodassa (Klenberg 1994a, 7–8). Komentajan mukaan muutokset Suomen turvallisuuspoliittisessa tilanteessa eli Neuvostoliiton hajoaminen ja lähentyminen Euroopan unionin kanssa olivat auttaneet arvioimaan sekä sodan oikeutusta että siinä saavutettuja tuloksia uudestaan. Klenbergin edeltäjä Jaakko Valtanen (2015, 25) totesi, että jatkosodan tavoin myös kylmä sota oli päättynyt Suomen kannalta ”selvään torjuntavoittoon”. Näkemykset kuvastavat hyvin 1990-luvulla tapahtunutta niin sanottua uuspatrioottista käännettä (Kinnunen & Jokisipilä 2012, 450–454).

Tulkinta ei ole ollut pelkästään sotilaiden tai poliittisen oikeiston vaalima. Esimerkiksi Tarja Halonen (2005) korosti tasavallan presidenttinä ollessaan jatkosodan olleen torjuntavoitto. Muutos on ollut suuri, sillä jatkosodan jälkeen valtiojohto painotti, että sota oli hävitty (esim. Paasikivi 1945). Henrik Meinander (1999, 237–238) onkin kuvannut ilmiötä ”voiton käsitteen absurdiksi venyttämiseksi”. Hänen mukaansa kyseessä oli ajoittain enemmän jopa paniikinomainen vetäytyminen kuin torjuntavoitto, vaikka lopulta Neuvostoliiton suurhyökkäys pysäytettiin.

Myös vaaleissa on otettu – tai tavoiteltu – torjuntavoittoja. Keskusta asetti vuonna 1995 tavoitteekseen ”veret seisauttavan torjuntavoiton”, millä tarkoitettiin paikkamäärän säilyttämistä. SDP puolestaan julistautui torjuntavoittajaksi vuoden 1999 vaaleissa, vaikka se menetti 12 kansanedustajanpaikkaa. Myös Euroopan unionin suhteen on saavutettu torjuntavoittoja. Kyseessä on moniulotteinen käsite, jolla on tilanteesta ja puhujasta riippuen viitattu niin tappioon, voittoon kuin johonkin niiden väliltä.

Aikaisemmassa tutkimuksessa torjuntavoittoa on tarkasteltu osana suomalaista sotiin liittyvää historiakulttuuria. Esimerkiksi Tiina Kinnunen ja Markku Jokisipilä (2012; myös Jokisipilä 2007) ovat tarkastelleet sitä osana talvi- ja jatkosodan muistamista. Vesa Vares (2007) puolestaan on käsitellyt sotien uuspatrioottisia tulkintoja suomalaisissa populaariesityksissä. Valtio-opillista tutkimusta aiheesta ei juurikaan ole, mikä on yllättävää, koska jatkosota on ollut kiivaan debatin kohteena sodan päättymisestä lähtien. Tulkinnat sodasta ovat myös politisoituneet: niillä on muun muassa perusteltu niin Neuvostoliittoa myötäilevää ulkopoliittikkaa kuin Suomen kuulumista länteen (Tilli 2009). Markku Jokisipilä (2007, 179) onkin osuvasti todennut, että monet jatkosotaan liittyvät käsitteet, kuten torjuntavoitto ja erillissota, ovat myyttisiä uskomuksia, joiden taustalla ovat nykyhetken poliittiset motiivit. Ne ovat suomalaisen historiallisen ja poliittisen kulttuurin avainkäsitteitä. Tällaisten käsitteiden tutkiminen on tärkeää, koska niillä on runsaasti retorista voimaa yksittäisissä käyttötilanteissa, mutta niiden kautta on mahdollista tarkastella yhteiskuntaa myös laajemmin.

Analysoin artikkelissani torjuntavoitto-sanana retoriikkaa erilaisissa keskusteluyhteyksissä vuosien 1940 ja 2020 välillä. Pyrin selvittämään, miten torjuntavoitosta on tullut retorinen figuuri, joka on levinnyt alkuperäisen kontekstinsa ulkopuolelle. Kysyn, miten ja missä yhteyksissä sitä on käytetty erityisesti sotaan ja politiikkaan liittyvässä retoriikassa. Torjuntavoiton käsite levisi jo jatkosodan aikana myös urheilujournalismiin, mutta olen rajannut sotapuheen ja urheilupuheen kytköksen tarkasteluni ulkopuolelle. Menetelmäni nojaa retoristen trooppien analyysille.

Aineistona ovat keskeisimmät sanomalehdet, muistelmakirjallisuus, eduskunnan pöytäkirjat sekä poliitikkojen muut puheet. Kyseinen materiaali edustaa kattavasti eri foorumeilla käytyä keskustelua. Yhteen tai kahteen aineistotyyppiin rajoittuminen ei tekisi oikeutta poliittisen kulttuurin keskeisten käsitteiden ja ilmausten monille konteksteille. Aineiston hankinnassa olen hyödyntänyt Kansalliskirjaston digitoitua aineistoa, eduskunnan digitoituja valtiopäiväasiakirjoja sekä Helsingin Sanomien Aikakone-palvelua. Analysoidut keskusteluryppäät ovat niin sanottuja edustavia anekdootteja (Burke 1969a, 59–61) torjuntavoiton poliittisesta käytöstä sekä siihen liittyvien merkitysvivahteiden muutoksista ja jatkumoista. Käsitettä on käytetty myös useiden yksittäisten aiheiden yhteydessä (esim. Tarkka 1996), mutta nämä jäävät myöhemmän tutkimuksen kohteiksi.

Aloitin teoreettisen tulokulmani ja tutkimusotteeni esittelyllä. Seuraavaksi analysoin torjuntavoiton käsitteen syntyä ja sitä, miten sitä on käytetty jatkosotaan liittyen. Tämän jälkeen tarkastelen, miten ja missä yhteyksissä torjuntavoitto on politisoitunut sotapuheen ulkopuolella. Keskityn ensin sodan jälkeiseen vasemmiston retoriikkaan, sitten vaaleihin ja EU-maatalouspolitiikkaan. Yllä oleva jaottelu havainnollistaa kuinka torjuntavoiton käyttö on laajentunut alkuperäisen empiirisen yhteyden ulkopuolelle valtio-opillisesti relevantilla tavalla. Lopuksi pohdin, miltä sodan ja politiikan kytkös Suomessa näyttää torjuntavoiton näkökulmasta sekä sitä, minkälainen retorinen käyttövoima käsitteellä on.

METAFORA, METONYMIA, SYNEKDOKEE JA IRONIA

Teoreettinen lähestymistapani nojaa ajatukseen, että historiankirjoitus ja ylipäätään menneisyyden representaatiot ovat kielellistä toimintaa (White 1973; Ankersmit 2001). Niitä voidaan ja kannattaa analysoida retoriikkana, jolla pyritään vakuuttamaan erilaisia yleisöjä (ks. Ash 2017). Erityisesti sotaan liittyvä sanasto ja kuvasto ovat kiinnostavia kohteita, koska sodan ja rauhan välinen raja on huokoinen. Carl von Clausewitzin (2002, 27–28) tunnetun teesin mukaan sota on politiikan jatkamista toisin keinoin. Yhtä osuvaa on Michel Foucault'n (2003, 15–16, 47–48) käänteinen pohdinta, että politiikka on jatkoa sodalle. Sodan päämäärä on aina poliittinen, mutta sen vaikutus ja valta-asetelmat ulottuvat pitkälle myös sodanjälkeiseen politiikkaan. Foucault (2010, 79) väittääkin länsimaisten yhteiskuntien ”perusominaisuuden” olevan, että sodassa eri tavoin ilmenneet voimasuhteet on vähitellen sijoitettu poliittisen vallan järjestykseen. Kenneth Burke (2018, 244) puolestaan on kehottanut kiinnittämään huomiota, miten rauhan aikana soitaivat ja sodassa ”rauhaisat” elementit ilmenevät retoriikassa.

Retoriset figurit on perinteisesti jaettu skeemoihin ja trooppeihin (vrt. Quintilianus 1966, IX:1). Näistä edelliset liittyvät tyyliseikkoihin, kuten yllättävään sanajärjestykseen, ja jälkimmäiset ilmauksen, käsitteen tai kuvan epätavalliseen käyttöön (Lausberg 1998, 248–250, 271–273; McCloskey 1998, 12). Chaïm Perelman ja Lucie Olbrechts-Tyteca (1971, 168–169) korostavat lisäksi, että retorisella figurilla on oltava rakenne, joka on itsenäinen suhteessa sisältöön ja jota voidaan analysoida osana argumentaatiota.

Burken (1969a, 503–504) mukaan metafora, metonymia, synekdokee ja ironia ovat perustrooppeja – ja ylipäätään ajattelun kulmakiviä. Hayden White (1973) on puolestaan määritellyt

kyseisten trooppien olevan historiallisen ymmärryksen peruskategorioita. Metaforassa termi ”siirretään” alueelta toiselle, mikä mahdollistaa tarkastelun uudesta näkökulmasta (Burke 1984a, 89–95). Burkelle metafora tarkoittaaakin perspektiiviä (Burke 1969a, 503). Perelman ja Olbrechts-Tyteca (1971, 350–410; Perelman 2007, 60–61, 120) määrittelevät metaforan (eli tiivistyneen analogian) kuuluvan todellisuuden rakennetta luoviin argumentteihin. Ne perustuvat todellisuuden osien välisille suhteille, joita luodaan esimerkkitapauksilla, malleilla, yleisillä säännöillä tai analogioilla. Kaikissa vähemmän tunnettua todellisuutta jäsennetään ja määritellään paremmin tunnetun avulla.

Metonymia ja synekdokee ovat läheisiä käsitteitä siten, että ensin mainittua voi tarkastella jälkimmäisen erikoistapauksena. Metonymiassa abstrakti ominaisuus korvataan konkreettisella, kuten esimerkiksi puhuttaessa sydäimestä tunteiden sijaan. Synedokeessa puolestaan osa edustaa kokonaisuutta (ja päinvastoin), merkki merkittyä, materiaali valmista tuotetta, syy seurausta, seuraus syytä ja niin edelleen. Metonymia perustuu toisin sanoen reduktiolle, synekdokee representaatiolle. (Burke 1969a, 503, 505–508.)

Metonymiaa ja synekdokeeta tarkasteltaessa on kiinnitettävä huomiota siihen, minkälaisesta suhteesta substituutiosta on kyse: kokonaisuuden edustamisesta vai aspektista. Metonymia perustuu usein symboliseen kytkökseen, kun taas synekdokee viittaa johonkin kohteelle tyypilliseen, usein välttämättömään osaan. Esimerkiksi valtikka metonymiana symboloi kuninkaallista auktoriteettia, kun taas purje laivan synekdokeena nojaa siihen, että se on laivan orgaaninen osa. (Perelman ja Olbrechts-Tyteca 1971, 336–337; White 1973, 35.) Erityisesti metonymian symboliseen suhteeseen vaikuttaa historiallinen, kulttuurinen ja poliittinen konteksti, mikä tekee troopista monitulkintaisen. Toisaalta myös synekdokeen edustavuus kokonaisuuden näkökulmasta on aina mahdollista kyseenalaistaa.

Troopeilla on ontologisia, epistemologisia ja poliittisia ulottuvuuksia. Kenneth Burke (1984a, 94–96; ks. myös Arendt 1978, 102–105) on esittänyt, että jopa tieteellisten koulukuntien voidaan katsoa nojaavan tiettyjen metaforien systemaattiselle toistolle: esimerkiksi ihminen eläimenä, Jumalan kuvana tai rationaalisena toimijana löytyy akateemisenkin ajattelun taustalta. Deirdre McCloskey (1998, 35–51) onkin osoittanut, miten moderni taloustiede nojaa erityisesti metaforaan ja ironiaan. Poliitiikka puolestaan on usein ymmärretty kamppailuna, mikä ohjaa keräämään ja analysoimaan aineistoa kiistanalaisiin aiheisiin tai käsitteisiin liittyen (esim. Morgenthau 1948, 13–15). Metaforien ja analogisten suhteiden hyödyntäminen on niin politiikassa kuin historiantutkimuksessa myös tunnettu ilmiö (Kornprobst 2007; Kaarbo ja Kenealy 2017). Esimerkiksi Ukrainan sodan yhteydessä Vladimir Putinia on toistuvasti verrattu Adolf Hitleriin (Turak 2022; Vasankari 2022).

Mihail Bahtin on korostanut, että sanojen merkityksiä ei voi ”omistaa”; niitä ei käytetä tyhjiössä. Sanat toimivat dialogisen merkityksellistämisen kohteina. Niiden merkitys elää kontekstista ja kielenkäyttäjän tarpeista riippuen kuitenkin siten, että sanoissa kaikuvat aina myös aiemmat merkitykset. (Bahtin 1981.) Onkin syytä huomioida, että kun yksi metafora tai analoginen suhde abstrahoidaan tai ”venytetään” periaatteeksi tai säännöksi, jolla erilaisia tapahtumia jäsennetään, seurauksena päädytään usein vahvistamaan olemassa olevia käsityksiä (Burke 1984a, 107; Jervis 1976, 218–220). Tällöin ilmiöstä tai kohteesta saattaa jäädä havaitsematta merkittäviäkin seikkoja. Kuten Burke (1984a, 49) on todennut, tapa katsoa on myös tapa olla näkemättä. Retorisesti tämä voi toisaalta joskus olla hyödyllistä.

Ironiaa on pidetty haastavana ja jopa vaarallisena, koska se sotkee totunnaiset perspektiivit ja saattaa dogmaattisuuden naurunalaiseksi paljastamalla, miten jokaisen affirmaation sydämessä on negaatio (Booth 1974, ix; White 1973, 37). Ironian ytimessä on substanssin paradoksi. Burke (1969a, 21–23) huomauttaa John Lockeä seuraten, että substanssi (*substance*) koostuu etymologisesti kahdesta osasta: ”seisomista” tarkoittavasta *sta*-juuresta ja ”alla olemista” tarkoittavasta *sub*-etuliitteestä. Itsenäisesti olemassa olevaa oliota tarkoittava substanssi viittaa siis sananmuikaisesti itsensä ulkopuolelle. Ironia voidaankin tiivistää kaavaan: A palaa ei-A:na (Burke 1969a, 517). Tästä näkökulmasta tarkasteltuna inhimillinen todellisuus on aina potentiaalisesti kiistanalainen ja liikkeessä.

Burkelle ironia on perspektiivien perspektiivi, jonka avulla muita perustrooppeja tulee tarkastella. Troopit ovat dialektisessa suhteessa toisiinsa: yhdestä aloittamalla päätyy väistämättä kolmeen muuhun. Esimerkiksi metafora on itsessään ironinen, koska siinä esitetään, että A sekä on että ei ole B. Ironisuus tarkoittaa toisin sanoen sen ymmärtämistä, että mikään troopeista ei ole yksin täysin oikeassa tai väärässä. Ne vaikuttavat toisiinsa, ja ”totuus” syntyy tätä kautta. (Burke 1969a, 503, 512; 2018, 153; White 1973, 34; Brown 1983.) Dialektista ironiaa voidaan havainnollistaa parlamentaarisella keskustelulla: totuus on vapaan debatin kautta hioutuva kokonaisnäkemys, ei yhden mielipiteen ylivalta. Parlamentti itsessään taas on poliittinen representaatio eli synekdokee kyseisen maan väestöstä: se ei ole olemassa automaattisesti vaan postuloi itse itsensä retorisesti (Burke 1969a, 507–508, 513; Weiser 2008, 60–65; Ankersmit 1997, 45–63). Hayden White (1973, 36–38) onkin todennut ironian edustavan tietoisuutta kielen perustavanlaatuisesta problemaattisuudesta ja monimutkaisuudesta. Siirryn seuraavaksi analysoimaan, miten edellä esitellyt perustroopit näyttäytyvät suomalaisessa torjuntavoittoretoriikassa.

TALVISODASTA JATKOSOTAAN: ESIKUVASTA KOKO SODAN FIGUURIKSI

Aikaisemmassa kirjallisuudessa on esitetty, että torjuntavoiton käsitteen olisi keksinyt Karjalan kannaksen taisteluissa 1944 komentajana toiminut Lennart Oesch jatkosotaa käsittelevässä muistelmateoksessaan, joka julkaistiin vuonna 1956 (Meinander 1999, 238; Kinnunen ja Jokisipilä 2012, 441). Torjuntavoiton käsitettä kuitenkin käytettiin ensimmäisen kerran jo välirauhan aikana. Jääkärimarssin sanoittaneen jääkärieversti Heikki Nurmion talvisotaa käsitellyt teksti julkaistiin kesällä ja syksyllä 1940 useissa eri lehdissä. Nurmio (1940, 15–16) korosti, että Suomen saavuttama ”komea sarja voittoja” oli tosiasia, jota ei voinut sivuuttaa. ”Kannaksen suuret torjuntataistelut ja torjuntavoitot” uhrauksineen olivat Nurmion mukaan vertaansa vailla koko maailmanhistoriassa. Ne tulisivat muodostamaan voimanlähteen vaikeiden aikojen varalle:

Niiden muisto tulee historiassamme ja sotahistoriassamme aina säilymään ja antamaan tuleville polville esikuvan, jonka moraalisesti kohottava arvo on lisäävä Suomen armeijan taistelukykyä ja kansamme kestävyyttä tulevilla koettelemuksissa. (Nurmio 1940, 14–15.)

Retoriikassa korostuu identifikaatio (Burke 1969b, 55–65). Ensin Nurmio samastaa torjuntavoiton ja voiton niin, että termeistä tulee synonyymeja. Toiseksi hän korostaa torjuntavoittojen

tärkeyttä antamalla niille maailmanhistoriallisen mittakaavan. Tällä tavoin on mahdollista antaa yksittäisille sotatapahtumille niiden alkuperäisen ajan ja paikan rajoitukset ylittävä merkitys (Burke 1969a, 77–85). Samalla tappaminen ja kuoleminen voidaan kuvata tulevaisuutta rakentavina voimina, kuten Nurmio tekee (Burke 1969b, 19–20; Desilet 2006, 107–160).

Lisäksi talvisodan torjuntavoitot ja niiden vaatimat uhraukset ovat velvoittava malli tuleville sukupolville. Malli on todellisuuden rakennetta luova argumentti, jossa vähemmän tunnettua (tulevaisuus) hahmotetaan paremmin tunnetun avulla (menneisyys). Malli on kehoitus toimia esikuvan osoittamalla tai implikoimalla tavalla; poikkeava toiminta puolestaan on paheksuttavaa, jopa vaarallista (Perelman ja Olbrechts-Tyteca 1971, 362–368). Tällaisessa retoriikassa voidaan korostaa ainutkertaisen mallin haluttuja puolia ja soveltaa niitä kulloisessakin tilanteessa (Perelman 2007, 128). Vaikka Nurmio ei kuvannut torjuntavoittoa metonymisesti tai synekdokeena, hän pohjusti käsitteen käyttöä sen alkuperäisen kontekstin ulkopuolella. Torjuntavoitto oli ylihistoriallinen esikuva sodankäynnistä ja suomalaisuuden metafora.

Jatkosodassa torjuntavoitto yleistyi hyökkäysvaiheen jälkeen niin valtakunnallisissa sanomalehdissä kuin rintamalehdissä. Sillä viitattiin yksittäisiin taisteluihin, joissa Neuvostoliiton puna-armeija ei onnistunut saamaan suomalaisia joukkoja vetäytymään niiden valtaamilta alueilta (esim. Forssan Lehti 1942; Karjalan Viesti 1943). Erityisesti vuoden 1944 merkittävimpiä taisteluja kuvattiin torjuntavoitoina tai ”täydellisinä torjuntavoitoina” (esim. Karjalan Viesti 1944; Helsingin Sanomat 1944).

Käsite oli myös näkyvästi esillä suomalaislehdissä uutisoiduissa itärintaman raporteissa. Stalingradin taistelun jälkeen alkuvuodesta 1943 torjuntavoitto oli yleisin tapa kuvata kansallissosialistisen Saksan ”sotamenestystä”. Puna-armeijan edetessä vääjäämättä kohti Berliiniä Saksan pääesikunnan tiedotteissa retoriikka oli kuitenkin optimistista:

Varsovan pohjoispuolella Serocin luona venäläiset edellisten päivien tappioittensa vuoksi tekivät vain heikkoja tuloksettomia hyökkäyksiä. Sen sijaan he jatkoivat läpimurtautumisyrittystään Rozanin sillanpääasemassa Narevin varrella. Joukkomme saavuttivat täydellisen torjuntavoiton. – – 145 hyökkäysvaunua ammuttiin rikki. (Etelä-Suomen Sanomat 1944, 1.)

Samankaltaisten sanavalintojen lisäksi sekä suomalaisten että saksalaisten raporteissa esiteltiin usein lisäksi, montako hyökkäysvaunua tai muita aluksia viholliselta oli tuhottu. Lukumäärien yhteydessä ei mainittu omia tappioita tai vihollisen joukkojen kokoa, sillä nämä tiedot olisivat mahdollistaneet tehokkuuden ja tapahtuman merkityksen arvioinnin. Ilman kontekstia luvut korostavat vaikutelmaa tapahtuneen mittakaavasta (Perelman ja Olbrechts-Tyteca 1971, 87; Burke 2018, 211). Yleisön annettiin ymmärtää, että vihollinen on aina kärsinyt suuremmat tappiot kuin omat joukot.

Pekka Peitsi (1943, 996) eli Urho Kekkonen lienee ainoa, joka tarkasteli käsitettä kriittisesti Saksan sotaonnan kääntymisen jälkeen.¹ Hävityn taistelun jälkeen tappion suora tunnustaminen voi vaikuttaa haitallisesti kansan mielialaan ja antaa aseita vastustajan propagandalle. Toisaalta häviön kieltäminen saattoi vaikuttaa tuhoisammin, jos se oli selkeästi ristiriidassa yleisesti tiedettyjen tosiasioiden kanssa. Tappion selittäminen torjuntavoitoksi tai viivytysoitoksi oli joskus perusteltua niin asiallisesti kuin propagandan näkökulmasta. Siltä ei kuitenkaan voitu välttyä, että vihollinen pystyi käyttämään tällaistakin selitystä hyväkseen, Peitsi analysoi.

Peitsen retorinen luenta perustuu kahden tason ironialle. Ensiksi, niin häviön kieltäminen kuin sen tunnustaminenkin saattoi vaikuttaa negatiivisesti väestön mielialaan. Torjuntavoitto on tasapainoilua tämän ristiriidan suhteen. Toiseksi, vaikka käsite oli propagandan näkökulmasta hyödyllinen, se tarkoitti *de facto* vastakohtaansa eli häviötä. Kuten Kenneth Burke (1969a, 512) on korostanut, ironia nousee esiin juuri silloin, kun pyritään löytämään yksi termi, joka kuvaisi todellisuutta mahdollisimman kattavasti. Juuri tähän ilmiöön Pekka Peitsi kiinnitti huomiota.

Syyskuun 1944 aseleposopimuksen myötä laitavasemmisto palasi julkisuuteen. Poliittisen paluun retoriikkaan kuului torjuntavoitto-termin ironisointi. Se liittyi kuitenkin Saksaan, ei Suomeen. Tähän todennäköisesti vaikutti se, että välittömästi jatkosodan päättymisen jälkeisinä vuosina sotaa pidettiin yleisesti hävittynä – ei torjuntavoittona, saati voittona (esim. Aamulehti 1944, 3; Uusi-Suomi 1945, 4; Ilta-Sanomat 1945, 3; myös Tilli 2014, 257–258). Myös liittoutuneet kohtelivat Suomea tappion kärsineen kaltaisesti: maassa jouduttiin järjestämään taannehtivaan lainsäädäntöön perustunut sotasyllisyysoikeudenkäynti, fasisistiksi määriteltyt järjestöt lakkautettiin, Suomi joutui luovuttamaan alueitaan ja Neuvostoliitolle määrättiin maksettavaksi mittavat sotakorvaukset. Lisäksi liittoutuneiden valvontakomissio tuli valvomaan rauhansopimuksen ehtojen täyttämistä.

Kommunistien ja sosialistien kattojärjestön SKDL:n *Vapaa Sana* -lehti julisti marraskuussa 1944, että maailmansodan lopputulos oli selvä ja kyse oli ainoastaan ajasta. Lehden mukaan torjuntavoitot eivät olleet lohduttaneet Saksan kansaa, vaikka ”uusi totalismi” oli niitä kansallisosialisteille tuottanut runsaasti. (*Vapaa Sana* 1944, 7.) *Suomen Sosialidemokraatissa* torjuntavoitto puolestaan rinnastettiin ”suunnitelmallisiin perääntymisiin” ja ”joustavaan puolustukseen” (A. V. 1945, 4).

Suomen kommunistisen puolueen pää-äänenkannattajassa *Työkansan Sanomissa* nimimerkillä ”Leveäharteinen mies” kirjoittanut Lauri Vilenius (1947, 6) taas totesi sarkastisesti, että kansallisosialistien raporteissa ”jättiläismäiset saarroitusvoitot” olivat muuttuneet vähitellen ”hammasratastaktiikaksi”, siitä edelleen ”kuminauhataktiikaksi” ja ”siiliasemaksiksi”. Tällaisen aseman edessä kaikki hyökkäykset oli pysäytetty, ja kansallisosialistit olivat väittäneet saavutaneensa ”kaikkien aikojen suurimmat torjuntavoittonsa”, Vilenius maalaili.

Vasemmisto asetti torjuntavoiton samaan klusteriin eli symboliseen ryhmään kansallisosialistisen Saksan sotaretoriikasta tunnettujen ilmausten kanssa. Näin se sai vastaavanlaisen merkityksen kuin muut ryhmän termit (Burke 1973, 20, 35, 69–71, 77; Heinz & Lee 1998). Lisäksi torjuntavoitto ei tarkoittanut pelkästään tappiota, vaan se oli traagisten tapahtumien huipennus – propaganda kulminoitui julistettuihin torjuntavoittoihin. Torjuntavoiton käsite toisin sanoen edusti vasemmiston retoriikassa fasisistisen diktatuurin valheellisuutta puhtaimmillaan ja pahimmillaan. Ironiselle retoriikalle onkin tyypillistä, että hierarkiassa korkeimman ja alimman (tai alhaisimman) paikkaa voidaan sujuvasti vaihtaa dramaattisen vaikutelman antamiseksi (Burke 1969b, 22, 140–141).

Vasemmistolainen torjuntavoiton ironisointi nojasi myös siihen, että suurin osa suomalaisista tiesi kansallisosialistisen Saksan armeijan vaiheet syksystä 1944 eteenpäin. Perelman ja Olbrechts-Tyteca (1971, 208; myös White 1973, 37) painottavatkin, että toimiva ironia edellyttää, että yleisöllä on tiedossaan seikkoja, joita reetorin ei tarvitse erikseen mainita. Näin on mahdollista tunnistaa ne oleelliset merkitykset, jotka ovat vastakkaisia eksplisiittisesti sanotulle

(Burke 2018, 155–156, 88–92; 1969b, 67). Pilkka pyrki näin paljastamaan torjuntavoiton ristiriidan todellisuuden kanssa ja termin käyttäjän sokeuden faktoille (Perelman ja Olbrechts-Tyteca 1971, 206; Lausberg 1998, 404).

Moni korkean profiilin toimija julkaisi sodanajan muistelmansa 1950-luvulta eteenpäin. Marsalkka Mannerheimin lisäksi useat ministerit tarttuivat kynään. Myös monet rintamalla eri tehtävissä olleet upseerit saattoivat julkisuuteen näkemyksensä talvi- ja jatkosodan tapahtumista. (Kinnunen ja Jokisipilä 2012, 441.) Kannaksen taisteluissa komentajana ollut kenraaliluutnantti Lennart Oesch julkaisi talvisotaa (1955) ja jatkosotaa (1956) käsittelevät artikkelinsa sekä muistelmansa (1957). Talvisodan lopputulosta hän piti ”suurena torjuntavoittona”, jonka avulla Suomi selviytyi ”hirmumyrskystä” ja joka turvasi maan vapauden, mahdollisuudet kehitykseen ja oikeanmukaisemman tulevaisuuden (Oesch 1955, 58). Oesch kuvasi jatkosotaa samalla tavalla ”suureksi torjuntavoitoksi”, jonka avulla vältettiin ehdoton antautuminen (Oesch 1956, 50; 1957, 210–211). Hän toisaalta teki eron torjuntavoiton ja suoranaisen voiton välillä: koska Suomen resurssit olivat olleet erittäin rajalliset, ei ollut kohtuullista vaatia ”maanpuolustajilta hyökkäyksen täydellistä torjumista ja kaiken varjelemista vahingoilta” (Oesch 1957, 212). Oeschin teos oli erittäin suosittu, ja siitä otettiin toinen painos heti ilmestymisen jälkeen.²

Oeschin argumentaatioketju perustui siihen, että Suomen kolmas ja viimeinen puolustusasema, Viipurin-Kuparsaaren-Taipaleen linja, lopulta kesti Neuvostoliiton suurhyökkäyksen heinäkuussa 1944 ja mahdollisti tien rauhaan. Näiden taisteluiden ratkaiseva merkitys puolestaan nojasi tulkintaan, että Neuvostoliiton tavoitteena oli Suomen miehittäminen ja maan yhteiskuntajärjestelmän muuttaminen. (Oesch 1957, 205–206, 211).³ Vertailu, metonymia ja synekdokeet olivat keskeisiä retorisia keinoja ja trooppeja.

Oesch muistutti lukijoitaan sodan jälkeisistä tapahtumista Suomen lähialueilla:

Kuinka kävikään Virossa ja muissa Baltian maissa? – – Torjuntavoittomme pelasti meille Kanta-Suomen, sen maan ja kansan, ja esti rautaisen esiripun siirtämisen niiden länsipuolelle. Vapautta rakastava ja sitkeä kansa voitti sodanjälkeiset vaaran vuodet. (Oesch 1957, 211–212.)

Baltian maiden tapahtumat sodan jälkeen toimivat anakronistisesti vertailukohtana sille, miten Suomellekin olisi käynyt. Kyseessä on kvasilooginen argumentaatio, joka muistuttaa formaalia ajattelua mutta sisältää epäjohdonmukaisuuksia ja ristiriitoja (Perelman 2007, 62–92). Oeschin todennäköisyyteen perustuva retoriikka nojaakin reduktioon, jolla vertailun kohteet eli kyseiset maat erilaisine tilanteineen saadaan vaikuttamaan yhteismitallisilta (Perelman ja Olbrechts-Tyteca 1971, 242, 259). Toisaalta Baltian mailla ja Suomella oli riittävästi yhteistä, jotta kehityskulku vaikutti vääjäämättömältä. Vertailu sai pontta siitä, että vielä kevään 1944 rauhantunnusteissa Neuvostoliitto oli vaatinut Suomelta ehdotonta antautumista. Syksyllä sitä ei enää vaadittu – toisin kuin muilta akselivalloilta.

Torjuntavoitto-synekdokeessa kesän 1944 puolustustaistelut edustavat koko jatkosotaa. Pitkäkestoisen ilmiön määrittely yhden osan perusteella on merkittävä retorinen valinta (Burke 1969b, 13). Jatkosodan kohdalla ”olemuksen” löytäminen lopusta johtaa erilaiseen tulokseen kuin alusta. Näin yli kolmen vuoden sota tiivistyy sen loppuvaiheisiin, ja esimerkiksi hyökkäysvaihe Suur-Suomi-visioineen voidaan häivyttää. Synekdokeet nojaa tulkintaan jatkosodasta

talvisodan jatkona, ei erillisenä tapahtumana. Tämä puolestaan perustuu kahden aspektin (lopputuloksen ja vastustajan) ottamiseen mittareiksi, joilla sotia voidaan käsitellä samalla tavoin. Kvasiiloogisessa argumentaatiossa joudutaankin tarkoin harkitsemaan, minkä perusteella tapahtumien tai ilmiöiden voidaan väittää olevan identtisiä ja siten edellyttää, että niitä kohdellaan samoin (Perelman ja Olbrechts-Tyteca 1971, 218–222).

Metonymiassa on kyse symbolisesta suhteesta. Se perustuu osallistumiseen: symboli ja se, mitä symboloidaan, ovat samaa todellisuutta. Esimerkiksi lipun kohtelu epäasiallisella tavalla on samalla loukkaus isänmaata kohtaan. (Perelman ja Olbrechts-Tyteca 1971, 331–336.) Torjuntavoitto metonymiana symboloi Oeschin retoriikassa länsimaista oikeuskäsitystä, kansallista ja valtiollista itsenäisyyttä, uhrautumista, demokraattista yhteiskuntajärjestelmää, yksilönvapautta, kokoontumis- ja puhevapautta, oikeudenmukaista tulevaisuutta sekä ”yleensä ihmisarvoista elämänmenoa” (Oesch 1957, 211). Koska torjuntavoitto on jatkosodan synekdokee, symbolisen suhteen logiikan mukaisesti nämä merkitykset kattavat koko sodan. Tähän todellisuuteen eivät mahdu jatkosodan moraalisesti ongelmalliset tai muutoin vähemmän ylevät ulottuvuudet, kuten juutalaisten luovutukset Saksalle tai Itä-Karjalaan perustetut keskitysleirit.

Torjuntavoitto oli kiistelty käsite 1960-luvulla ja 1970-luvulla. SKP:n enemmistölinjaa edustanut *Kansan Uutiset* arvosteli voimakkaasti Lappeenrannassa pidettyä muistojuhlaa. Kyseessä oli ollut provokaatio rauhansopimusta vastaan sekä ”kansojen välistä vihaa lietsova tilaisuus”. Mannerheim-liiton toiminnanjohtaja, kenraaliluutnantti Kai Savonjousen puhetta kuvattiin vastuuntunnottomaksi ja sellaiseksi, jota ”ei voisi uskoa täysjärkisen pitämäksi”. Jatkosodasta käytettyä ilmausta ”suunnaton torjuntavoitto” lehti piti totuudenvastaisena. (T. K. 1961, 1.) Seuranneessa keskustelussa todettiin sarkastisesti kommunistiselle retoriikalle tyypillisellä tavalla, että Saksa oli saavuttanut ensimmäisen suuren torjuntavoittonsa Stalingradissa ja että Berliinin valtausta oli vastaavasti pidettävä ”natsien suurimpana torjuntavoittona” (”Jere Pölvästä” 1961, 13).

Myös upseerit kiistelivät torjuntavoitosta. Eversti Uljas Käkönen⁴ (1970) kyseenalaisti Tali-Ihantalan taistelun merkityksen sellaisena torjuntavoittona kuin se oli julkisuudessa esitetty. Hän huomautti, että Neuvostoliiton tavoitteena oli ollut läpimurron tehneiden neuvostojoukkojen tuhoamista tavoitelleiden suomalaisten saaminen keskitetyn tulen alaisiksi. Suomalainen sodanjohto oli menetellyt juuri niin kuin venäläiset olivat laskeneet. Lisäksi Tali-Ihantalan taisteluiden aikana venäläisen tykistön ja panssarivoimien siirrot pois Kannakselta oli jo aloitettu. Näiden seikkojen vuoksi Tali-Ihantalan taisteluille ei Käkösen mukaan voinut antaa sitä arvoa, mikä niille nyt sotahistoriassa oli annettu. (Käkönen 1970, 27–28, 114.)

Torjuntavoiton varovainenkin kyseenalaistaminen kirvoitti vastakritiikkiä. Esimerkiksi eversti Keijo Mikola kirjoitti, että Tali-Ihantalan taistelut kokeneet eivät voineet yhtyä Käkösen väitteeseen. Venäläisiä joukkoja oli kyllä viety pois Kannakselta, mutta ne olivat olleet ”ylijohdon erikoisjoukkoja”, kun taas loput taisteluosastot olivat edelleen yrittäneet tosissaan murtaa suomalaisten rintamaa. Näin ollen Tali-Ihantala oli ”todella ollut torjuntavoitto”, sotahistoriallisen seuran pitkäaikainen puheenjohtaja korosti. (Mikola 1971, 3.) Retoriikan näkökulmasta upseerien kiistassa oli toisin sanoen kyse siitä, oliko torjuntavoitto oikeutetusti sellainen synekdokee ja metonymia kuin sitä oli 1950-luvun puolivälistä lähtien pidetty.

1980-luvulla ilmestyi tutkimuksia, joissa arvioitiin kriittisesti niin Suomen roolia jatkosodassa, siihen johtanutta politiikkaa kuin aikaisempia tulkintoja (Laine 1982; Seppälä 1984; Jokipii

1987). Julkiseen keskusteluun syntyikin vähitellen kaksi juonetta: yhtäältä uuden, kriittisenkin tutkimuksen anti huomioitiin, toisaalta erityisesti populaarissa keskustelussa korostettiin kesän 1944 taisteluiden merkitystä torjuntavoittona (esim. Karhunen 1985). Usein torjuntavoiton ”todellisuuden” perusteina käytettiin neuvostoliittolaista tutkimusta, jota oli ryhdytty suomentamaan enenevässä määrin (esim. Platonov 1976).

Neuvostoliiton hajoaminen vuonna 1991 ja jatkosodan päättymisen 50-vuotisjuhluvuosi vuonna 1994 poistivat todellisia ja kuviteltuja historiapolitiittisia kiinnikkeitä. Kuten usein käytetty sanonta kuuluu, nyt talvi- ja jatkosodastakin sai vihdoinkin puhua niiden oikeilla nimillä ilman ulkopoliittista arkuutta. Sotatulkintoja reivattiin nationalistiseen suuntaan. Kunnianpalautusta vaadittiin niin sotasyölysoikeudenkäynneissä tuomituille kuin rauhansopimuksen nojalla lakkautetuille järjestöillekin. (Jokisipilä 2007, 156–175.)

Torjuntavoiton käytössä painottui yksikkömuoto, mikä edesauttoi sen siirtymistä metonymian ja synekdokeen välineeksi. Esimerkiksi *Helsingin Sanomat* (1994; myös Karonen 1994) korosti, että Tali-Ihantalan ”Suomen torjuntavoittoon päättynyt taistelu” oli ratkaissut maan kohtalon, ei niin sanotun Ribbentrop-sopimuksen myötä saatu aseapu. Torjuntavoiton kohdalla uuspatrioottinen renessanssi ei tarkoittanut pelkästään paluuta 1950-luvun retoriikkaan. Nyt torjuntavoitto nähtiin ikään kuin voiton alalajina (vrt. Haataja 1994). Esimerkiksi puolustusvoimain komentaja amiraali Jan Klenberg rinnasti termit laajasti julkisuutta saaneessa päiväkäskyssään. Hän korosti, että sotilaiden tehtävänä on ”maailman näkeminen sellaisena kuin se on”: puolustusvoimat saavutti ”voiton, jonka merkitys kansakunnan säilymiselle on tunnustettu” (Klenberg 1994b). Vastavalittu tasavallan presidentti Martti Ahtisaari (1994) puolestaan korosti torjuntavoiton ja tappion eroa: toisen maailmansodan tulos ei ollut Suomelle ”tappio vaan torjuntavoitto”, koska maan yhteiskuntajärjestys säilyi demokraattisena eikä maata miehitetty. *Helsingin Sanomat* arvioi, että moni suomalainen oli todennäköisesti nyt sitä mieltä, että ”jatkosota tosiaankin voitettiin” (Astikainen 1997).

Aristoteles (*Retoriikka*, 1410a20–25) korostaa, että vastakkain asetettujen ideoiden tai termien merkitys on hahmotettava mahdollisimman helposti, jotta niistä toinen voidaan osoittaa vääräksi, sopimattomaksi tai muutoin huonoksi. Yksinkertainen tappio–voitto–antiteesi kertoo selkeästi, kumpaan kategoriaan torjuntavoitto nähdään kuuluvaksi. Perelman ja Olbrechts-Tyteca (1971, 210, 444–450; myös Perelman 2007, 142–146) huomauttavat, että dissosiatiiivinen tekniikka eli filosofisten parien, kuten ilmiö–todellisuus, fiktio–fakta tai mielipide–totuus, jaottelu soveltuu osoittamaan, miten käsitteen aikaisempi määritelmä on ollut virheellinen ja sen vuoksi hylättävä kokonaan.

Diametrinen erottelu on retorisesti erityisen tärkeää silloin, kun annetaan jo tunnetulle käsitteelle tai ilmiölle uusi, normatiiviseksi tarkoitettu määritelmä. Siinä missä vasemmisto ironisoi torjuntavoiton sodan jälkeen suhteuttaen sen implisiittisesti kansallissosialistisen Saksan armeijan yleisesti tiedettyihin todellisiin perääntymisiin, 1990-luvun uuspatrioottisessa retoriikassa käsite määriteltiin asettamalla se eksplisiittisesti vastakkain tappion kanssa. Nyt ”torjuntavoittaminen” ei siis tarkoittanut vetäytymistä, perääntymistä tai edes tasapeliä vaan voittoa.

Kun perinteisesti sotilaallinen voitto on tarkoittanut vihollisen saattamista puolustuskyvyttömäksi (Clausewitz 2002, 16, 31), torjuntavoittoa voittona perusteltiin kylmän sodan tapahtumilla ja erityisesti sillä, miten Neuvostoliitto oli toiminut valtaamissaan Itä-Euroopan maissa. Perusteleminen seurauksilla tai sillä, mitä on tapahtunut jälkikäteen ovat yleisesti sovellettuja

argumentaation keinoja. Kuten torjuntavoiton kohdalla huomataan, sen avulla alkuperäiset olosuhteet, konteksti ja ratkaisut voidaan jättää seurauksia vähemmälle huomiolle ja luoda nykyhetkestä ikkuna menneisyyteen (Perelman ja Olbrechts-Tyteca 1971, 212–214). Tällä tavoin oli myös mahdollista pyrkiä erottautumaan torjuntavoitolle annetuista ironisista ja propagandistisista merkityksistä.

TORJUNTAVOITTO SODAN JÄLKEISESSÄ POLIITTISESSA KESKUSTELUSSA

Sodan jälkeen maan alta noussut laitavasemmisto puhkui revanssihenkeä. SKDL oli kevään 1945 eduskuntavaalien suurin voittaja 49 kansanedustajanpaikallaan. Siitä tuli vuonna 1946 jopa suurin puolue, kun kaksi SDP:n edustajaa siirtyi sen riveihin. Vuosina 1945–1950 oli monia lakkoja ja mielenosoituksia.⁵ Useimmat niistä liittyivät kommunistien ja sosialidemokraattien väliseen kamppailuun Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestöstä. Osa lakoista oli spontaaneja, paikallisia konflikteja, joita puolueet eivät olleet organisoineet. Lakkoaaltojen taustalla oli myös kommunistien pyrkimys osoittaa voimaansa mobilisoimalla ihmisiä ja täten tukea asemaansa – vuoteen 1948 saakka hallituksessa, sitten oppositiossa. Näin tapahtui erityisesti kevään 1946 jälkeen, jolloin Neuvostoliitto oli kehottanut suomalaisia kommunisteja järjestämään lakkoja ja poliittisia joukkokokouksia sekä käyttämään muita ulkoparlamentaarisia keinoja. (Holmila ja Mikkonen 2015, 165–180; Rantanen 2015, 253–254.) Suurelle osalle poliittista oikeistoa ajankaksossa oli aidosti kyse ”vaaran vuosista”, ja vallankaappauksen uhka koettiin todelliseksi (ks. Hyvämäki 1954).

Kesän 1948 eduskuntavaalit kuitenkin vahvistivat jo syksyn 1947 kunnallisvaaleissa todetun poliittisen suunnan: äärivasemmiston kannatus oli laskussa. SKDL menetti 11 edustajanpaikkaa sekä paikkansa hallituksessa. Sekä SDP että monet porvaripuolueet kampanjoivatkin nimenomaan kommunisteja vastaan. Myös vallankaappaushuhut ja laittomat lakot vaikuttivat osaltaan kannatuksen laskuun. (Holmila ja Mikkonen 2015, 193–195.) Vaalien jälkeen muodostettiin K. A. Fagerholmin johtama SDP:n vähemmistöhallitus. Laitavasemmisto koki sen olleen sodanjälkeisen Suomen kommunistivastaisin hallitus ja ”työntajapiirien käskyläinen” (Vapaa Sana 1949a, 3).

On kuitenkin syytä huomioida, että jatkuva hintojen nousu ja palkkojen riittämättömyys olivat aitoja ongelmia sodanjälkeisessä Suomessa. Inflaatio oli korkealla: vuonna 1946 lähes 60 prosenttia ja vielä vuonna 1948 melkein 35 prosenttia. Kommunistien luoma paine johti syksyllä 1948 SAK:n valtuuston vaatimaan 5,5 prosentin yleistä palkankorotusta. Työväenliikkeen poliittinen turbulenssi näkyi myös siinä, että SAK erotti vuonna 1949 seitsemän ammattiliittoa, jotka olivat aloittaneet työtaistelut ilman keskusjärjestön lupaa. Viisi niistä hyväksyttiin uudelleen jäseniksi vielä saman syksyn aikana.

Laitavasemmisto politisoi torjuntavoiton käsitteen osana retoriikkaansa, vaikka jatkosodan arviointiin käsitettä ei välittömästi sodanjälkeisinä vuosina ainakaan julkisesti käytetty. Kansanedemokraattien *Vapaa Sana* kytki torjuntavoiton SAK:n kriisiin yhteydessä osaksi kamppailua sosialidemokraatteja ja oikeistoa vastaan:

Samaisissa piireissä [porvarillisessa ja oikeistososialidemokraattisessa lehdistössä] on myös ollut riemu ylimmillään, kun liitot luopuivat taistelusta. Toisaalta tuntevat ne kuitenkin petymystä, kun hajaannusta ei saatukaan oikopäätä aikaan. [...] Ne syyt, jotka aiheuttivat viime kesän palkkaliikkeet, eivät ole poistuneet. Päinvastoin voidaan todeta, että toistaiseksi saavutetusta torjuntavoitosta huolimatta, on palkkatyväestö edelleenkin ankaran puristuksen edessä. (Vapaa Sana 1949b, 3.)

Torjuntavoitolla viitattiin erotettujen liittojen paluuseen ja SAK:n yhtenäisyyden kohentumiseen sosialidemokraattien ja poliittisen oikeiston ”hyökkäyksistä” huolimatta. Torjuntavoitto oli metafora politiikalle: sen avulla esitettiin, että poliittisessa kamppailussa on kyse sodankaltaisesta taistelusta lukumäärältään ylivoimaista vihollista vastaan. Metaforaa tukivat myös sanavalinnat ”taistelu” ja ”ankara puristus”.

Metaforassa on kyse tiivistyneestä analogiasta (Perelman 2007, 136). Analogia puolestaan voidaan ilmaista rakenteena siten, että siinä A:n suhde B:hen muistuttaa C:n suhdetta D:hen (Perelman 2007, 129). Näistä A ja B muodostavat teeman, C ja D *foroksen* (alkp. ransk. *phore*; eng. *phoros*) eli perustan. Useimmiten perusta on paremmin tunnettu, ja sitä käytetään kuvaamaan tai arvottamaan teemaa – toimivan analogian edellytyksenä on, etteivät sen elementit ole samasta sfääristä. (Perelman 1971, 372–373, 375; 2007, 130.) Esimerkiksi juuri politiikkaa on jäsennetty monenlaisilla spatiaalisilla, temporaalisilla ja toiminnallisilla metaforilla, kuten järjestelmänä, sektorina, areenana, yhteistyönä, pelinä ja kiistelynä (Palonen 2003).

Kommunistien torjuntavoittoretoriikassa teema eli laitavasemmiston taistelu palkkojen puolesta oikeistososialidemokraatteja ja porvarillisia puolueita vastaan esitetään samankaltaisena kuin perusta eli puolustusvoimien taistelut talvi- ja jatkosodassa Neuvostoliiton puna-armeijaa vastaan. Metaforan retorinen voima perustuu moraaliseen asemointiin. Työväestön annetaan ymmärtää olevan samanlaisen hyökkäyksen kohteena kuin Suomi oli ollut sodassa. Näin oli mahdollista vedota laajasti sodan kokeneisiin suomalaisiin. Ironiselle retoriikalle tyypillisesti asetelma kuitenkin käännettiin ylösalaisin, koska nimenomaan laitavasemmisto korosti sodan jälkeen Suomen roolia sodan aloittajana. Torjuntavoittoa ei kuitenkaan käytetty sarkastisesti, koska se ei tarkoittanut voittoa – uhka oli edelleen olemassa.

Fagerholmin johtama vähemmistöhallitus jätti eronpyyntönsä maaliskuussa 1950. Eduskunnan puhemies Urho Kekkonen muodosti maalaisliittolaisen vähemmistöhallituksen, ja Fagerholm valittiin hänen tilalleen eduskunnan puhemieheksi. Puhemiehenä ollessaan Fagerholm kutsuttiin sovittelijaksi STK:n ja SAK:n väliseen työmarkkinakiistaan toukokuussa 1950, kun järjestöjen väliset neuvottelut olivat katkenneet. Sopus palkankorotuksista saavutettiin nopeasti.

SKP:n pää-äänenkannattajassa *Työkansan Sanomissa* nimimerkillä ”Liukas Luikku” kirjoittanut Armas Äikiä (1950, 3) ironisoi torjuntavoiton käsitteen vasemmistolle tyypillisellä retoriikalla. Hän julisti, että torjuntavoitto tarkoitti ”hitleriläisessä sanastossa” tappiota – mitä suurempia menetyksiä saksalaiset kärsivät, sitä suurempia voittoja he ilmoittivat saavuttaneensa. Äikiään mukaan SDP:n johtajat⁶ ja heidän liittolaisensa SAK:n johdossa⁷ alkoivat muistuttaa ”natsilaisia torjuntavoittajia”:

Nämä aikoinaan Hitlerin koulunpenkillä istuneet herrat ovat aiheuttaneet maamme työläisille jo monta karvasta tappiota taistelussa työn ja pääoman välillä, mutta siitä huolimatta

he ilmoittavat voittavansa jatkuvasti. Solmittuaan keväällä Fagerholmin sopimuksen, joka merkitsi palkkojen korottamista 15 %:lla ja hintojen korottamista paljon enemmän, siis reaalipalkan alentamista, sosdem-herrat ilmoittivat, että he voittivat. (Ibid.)

Äikiä sovelsi poliittiseen tilanteeseen vasemmiston sodan jälkeen torjuntavoitolle antamaa ironista merkitystä, jolla viitattiin alun perin kansallissosialistisen Saksan sotapropagandaan. Nyt voitoiksi naamioituja tappioita nähtiin myös kotimaan politiikassa. Poliitiikkaa toisin sanoen jäsennettiin edelleen sotametaforan avulla, mutta trooppia myös laajennettiin. Työväestön taistelu pääomaa vastaan oli ongelmassa, koska SAK:n johdossa olivat fasisistisesta diktatuurista oppinsa saaneet henkilöt. Uhka tuli siis vasemmiston sisältä, kun suurin työväenpuolue ja ammattiyhdistysten keskusjärjestö olivat väitetyesti vihollisen kätyreiden hallussa.

Vihollinen omien joukossa on dramaattinen retorinen keino, joka perustuu traagiseen ironiaan. Puutteellinen ymmärrys omien johtajien vääraoppisuudesta on johtanut katastrofiseen lopputulokseen, ja voittojen sijaan työväestö on todellisuudessa kärsinyt lukuisia tappioita. Retoriikassa traagisuus syntyy myös siitä, että johtohenkilöiden esitetään toimineen tarkoituksellisesti vastoin työväestön etua ja jopa johtaneen heitä harhaan fasisistisen propagandan keinoin (Burke 1984b, 37–44). Burke (1969a, 514) huomauttaakin, että ironian traagisuus ja tragedian ironisuus johtuvat siitä, että ironia trooppina perustuu sukulaisuuteen vihollisen kanssa. Substanssin paradoksin mukaisesti vastustaja ei ole pelkästään ulkopuolella vaan myös osa itseä, mikä osaltaan lisää retoriikan intensiivisyyttä.

Ideologisissa ja uskonnollisissa kamppailuissa sisäisen vihollisen etsiminen on usein käytetty retorinen strategia⁸ (esim. Burke 1973; Heale 1990; Chase 2001; Forlenza 2017). Sen avulla pystytään lietsomaan pelkoa omien keskuudessa vaanivasta vaarasta mutta myös parantamaan yhtenäisyyttä niiden keskuudessa, joiden katsotaan olevan oikeaoppisia. Tällainen retoriikka on tehokasta myös siksi, että monimutkaiselle tilanteelle voidaan esittää selkeät syylliset. Usein heistä tulee syntipukkeja, joiden harteille omatkin virheet voidaan sälyttää (Burke 1989, 73). Toisaalta retoriikka on polarisoivaa, koska se korostaa sisäisiä jakolinjoja sekä sitä, että osa ”meistä” toimii ulkoisen vihollisen tavoin.

Jos poliittinen oikeisto valmistautui pelättyyn Neuvostoliiton miehitykseen muun muassa perustamalla kommunismin vastaisia järjestöjä ja kätkemällä aseita, niin äärivasemmiston tulkinnassa sodan jälkeen erityisesti palkkapolitiikka näyttäytyi aseellisten taisteluiden jatkona. Kommunismin ja fasismin välinen voimainkoitos siirtyi juoksuhaudoista talouden kentälle. Suomi oli kuitenkin hävinneenä osapuolena siinä suhteessa erikoisessa tilanteessa, että maata ei miehitetty eikä yhteiskuntajärjestelmä muuttunut niin kuin monissa muissa tappion kärsineissä Saksan liittolaismaissa (Kivimäki ym. 2015, 18–23). Kommunistien retoriikalta puuttui puna-armeijan läsnäolon konkretisoima sotilaallinen selkänöja.

Torjuntavoitto oli sodanjälkeisinä vuosikymmeninä osa SKDL:n retorista arsenaalia myös eduskunnassa silloin, kun puolue oli oppositiossa. Useimmiten sitä käytettiin ”oikeistohyökkäysten edessä”, kuten kansanedustaja Toivo Åsvik (1973, 2944; myös Toiviainen 1985) teki arvostelleessaan porvarillisten puolueiden ajamia uudistuksia yliopistohallintoon. Myöhemmin, 1980-luvulla Heli Astala (1985, 862) totesi työväenliikkeen kamppailleen vuosikymmeniä maksettoman terveydenhuollon puolesta mutta saavuttaneen viime aikoina ”etupäässä torjuntavoittoa” oikeiston julkisten palveluiden ”heikentämisyriityksistä”. Tällä Astala viittasi erityisesti

kokoomuksen tavoitteisiin hyödyntää enemmän yksityisiä terveyspalveluiden tuottajia. Neuvostoliiton hajottua ja SKDL:n muututtua Vasemmistoliitoksi myös poliittinen torjuntavoitto-retoriikka vähitellen kuihtui, vaikka uuden puolueen ensimmäistä vaalitulosta (yhden edustaja-paikan menetys) kutsuttiinkin torjuntavoitoksi (Arter 1991, 401). Onkin syytä huomioda, että eduskunnassa täysistunnoissa torjuntavoiton käsitettä on ylipäätään käytetty huomattavasti vähemmän kuin muussa julkisessa keskustelussa.

TORJUNTAVOITTO VAALIRETORIIKASSA

Vaaleihin liittyen torjuntavoittoa käytettiin ensimmäisen kerran 1970-luvun lopussa. Tällaisessa retoriikassa torjuntavoiton kriteerit ovat olleet joustavia. Esimerkiksi vuonna 1979 *Suomen Kuvalehti* arvioi sosialidemokraattien saaneen eduskuntavaaleissa torjuntavoiton, kun sen kannatus laski yhden prosenttiyksikön verran, ja samaan aikaan kokoomuksen suosio kasvoi 3,3 prosenttiyksikköä (Aromäki 1979, 30). Määritelmä perustui siihen, että SDP oli ollut vaaleja edeltäneen hallituksen pääministeripuolue. Vuoden 1980 kunnallisvaalien tulos oli lehden mukaan myös tulkittavissa torjuntavoitoksi. Toisin kuin mielipidetiedusteluissa oli ennakoitu, SDP:n osuus äänistä kasvoi 0,7 prosenttiyksikköä, kun taas pääkilpailija kokoomuksen kaksi prosenttiyksikköä (Aromäki 1980, 32).

Keskusta menetti vuoden 1983 eduskuntavaaleissa noin 6 000 ääntä mutta voitti vaaliliittojen avulla kaksi paikkaa. Puheenjohtaja Paavo Väyrynen ja puoluesihteerit Seppo Kääriäinen arvioivat, että tulos oli puolueelle yhtä aikaa torjuntavoitto ja tappio (Länsi-Savo 1983, 4). Vuoden 1984 kunnallisvaalien yhteydessä sosialidemokraatit arvioivat vaalimenestystään Tampereella ”enemmän kuin torjuntavoitoksi”, kun puolue menetti kaupungissa yhden paikan ennustetun 4–5 paikan sijasta (Paavola 1984, 11). Samaa perustelua SDP käytti vuoden 1988 kunnallisvaalien yhteydessä: puolue oli ”julistanut sodan gallupeille” ja voittanut, kun sen kannatus kasvoi 0,5 prosenttiyksikköä. Kokoomukselle 0,1 prosenttiyksikön lasku oli puolestaan ”vankka torjuntavoitto”. (Holopainen 1988, 35.)

Amplifikaatiota eli vahvistusta on käytetty usein torjuntavoittoretoriikassa. Vuoden 1995 eduskuntavaaleissa keskustan vaalistrategian nimi oli ”veret seisauttava torjuntavoitto”. Tavoite edellytti paikkamäärän pysymistä samana kuin edellisissä vaaleissa (55), jossa puolue oli ottanut kuuluisan ”veret seisauttavan vaalivoiton” (Rautio 1995, 8). *Helsingin Sanomat* arvioi ennen vaaleja keskustalla olevan kolme vaihtoehtoa: voitto, torjuntavoitto tai tappio. ”Voitolta tuntuisi yli 20 prosentin kannatus, torjuntavoitolta 18–19 prosentin kannatus. Tappio tulee 16–17 prosentissa”, lehti puntaroi hieman ironiseen sävyyn. (Astikainen 1995, D5.) Keskusta menetti lopulta 11 kansanedustajanpaikkaa ja viisi prosenttiyksikköä kannatuksestaan (19,85 %). Puheenjohtaja, pääministeri Esko Ahon mukaan kyseessä oli kuitenkin torjuntavoitto, koska keskusta oli ollut ”neljä vaikeaa vuotta” hallituksen johdossa. (Maaseudun Tulevaisuus 1995, 3.) Yllä mainitun kaltainen käsitteen tai ilmauksen merkitysten laajentaminen on tehokas tapa yrittää vahvistaa sen merkitystä (Quintilianus 1966, VIII.4.3–28; Burke 1969b, 69). Toisaalta Aholle myös huomautettiin sarkastisesti, että yleensä tällaista vaalitulosta oli kutsuttu ”rökäletappioksi” (Laitsaari 1995, 2).

Amplifikaation avulla torjuntavoitoksi kutsumisen edellytyksiä onkin lavennettu eri vaalien yhteydessä luovasti. Esimerkiksi SDP määritteli 12 kansanedustajapaikan menettämisen vuoden 1999 eduskuntavaaleissa torjuntavoitoksi sillä perusteella, että puolue säilyi eduskunnan suurimpana (Anttila 1999, 19). SDP:n tuore puheenjohtaja Jutta Urpilainen puolestaan tulkitsi vuoden 2008 kuntavaalien tuloksen torjuntavoitoksi, vaikka puolueen kannatus oli sen siihenastisen historian toiseksi alhaisin pudoten 2,9 prosenttiyksikköä edellisistä vaaleista. Perusteena oli se, että puolueen kannatusprosentti oli vaalien toiseksi suurin kokoomuksen jälkeen ja että Urpilainen oli ehtinyt olla puheenjohtajana neljä kuukautta (Laine 2008, 3; YLE 2008).

Tällaisen retoriikan haasteena on kuitenkin liukuminen laajentamisesta liioitteluun (*hyperbole*), joka puolestaan antaa vaikutelman valehtelusta ja johtaa helposti naurunalaiseksi joutumiseen (Quintilianus 1966, VIII.6.73–75; Perelman & Olbrechts-Tyteca 1971, 175–176). Myös poliittiset vastustajat ja media mielellään tarttuvat kriittisesti liioitteluun. Ahon retoriikka ei jäänyt huomiotta, kun kokoomuksen kansanedustaja Ben Zyskowicz tarkasteli vuoden 1995 vaalitulosta eduskunnassa. Zyskowiczin mukaan vaalitulos oli ollut hänen puolueelleen tyydyttävä ottaen huomioon Suomen taloudellisen tilanteen. Keskustan retoriikkaan hän suhtautui ironisesti:

Kun näistä oloista [lama ja suurtyöttömyys] selvisimme sillä, että menetimme vain yhden paikan 40:stä, voi hyvällä syyllä puhua torjuntavoitosta. Keskustahan sai sen suuremman, peräti 11 paikan torjuntavoiton. ”Hoppee ei oo häppee” tässäkin kilpailussa! (Zyskowicz 1995, 113.)

Torjuntavoitto oli toisin sanoen yhtä kuin häviö. Ja mitä suurempi tappio oli, vastaavasti sitä suurempi oli torjuntavoitto. Itseironiaan sisältyikin poliittisen vastustajan pilkka: oman puolueen kilpailijaa pienemmän tappion kutsuminen torjuntavoitoksi oli perusteltua, kun taas vastustajan kohdalla torjuntavoittajaksi ilmoittautumiseen oli mahdollista suhtautua ivallisesti.

Myös SDP:n retorinen amplifikaatio sai pilkallisen kohtelun julkisuudessa. *Maaseudun Tulevaisuuden* mukaan vuoden 2008 vaalien tulos oli torjuntavoitto Urpilaiselle siinä mielessä, että SDP oli mennyt ainoastaan kontalleen, kun se aiemman puoluejohdon käsissä oli menossa kokonaan nurin (Martikainen 2008, 7). Lehden pääkirjoituksessa todettiin suorasanaisesti, että ”torjuntavoitto oli rökäletappio”: vaalien suurin häviöjä oli torjuntavoittajaksi julistautunut SDP (*Maaseudun Tulevaisuus* 2008, 2). *Apu*-lehden Yrjö Rautio (2008, 31) puolestaan kirjoitti, että lähes historiallisen tappion jälkeen SDP:n puhe torjuntavoitosta oli ”suorastaan vitsi”.

Vaaliretoriikassa torjuntavoitto on ollut poikkeuksellisen ambivalentti käsite. Sitä on määritelty monen muuttujan avulla. Varsinainen vaalitulos on näistä vain yksi tekijä. Sen lisäksi torjuntavoittajaksi julistautumiseen ovat vaikuttaneet vaaleja edeltäneet tapahtumat ja puolueen asema hallitus–oppositio–jaossa, gallupit ennen vaaleja sekä muiden puolueiden menestys. Mo-niulotteisuus on toisaalta antanut runsaasti eväitä ironisoinnille. Media ja poliittiset kilpailijat ovat voineet vedota useisiin tekijöihin, joiden perusteella torjuntavoitto on ollut mahdollista kyseenalaistaa. Erityisesti vaalien yhteydessä torjuntavoitto onkin läpeensä ironinen figuuri.

TORJUNTAVOITTOJA EUROOPAN UNIONIA VASTAAN

Torjuntavoiton näkyvä poliittinen ulottuvuus liittyy Euroopan unioniin ja suomalaisten käymään kamppailuun EU:n vahingollisiksi katsottuja uudistuksia vastaan. Erityisen usein käsitettä on käytetty maatalouspolitiikan yhteydessä. Taustalla on maataloustuottajien enemmistön Suomen EU:hun liittymisen kiivas vastustus. Tuolloin eräs argumentti oli, että jäsenyys tarkoittaisi Suomen maatalouden loppua (Moisio 2008). EU-retoriikassa raha on noussut jumaltemiksi, jonka kautta torjuntavoitto on määritynyt (Burke 1969a, 105, 111). Tuet, maksusuudet ja leikkaukset ovat olleet perusteina sekä torjuntavoitolle että sen kiistämiselle.

Vuonna 2003 maa- ja metsätalousministeri Juha Korkeaoja (kesk.) luonnehti EU:n maatalousratkaisua torjuntavoitoksi, jonka kanssa oli mahdollista elää. Tilatuki korvasi tuotantoon sidotut tuet, mutta kaikkea viljan ja nautojen tukea ei irrotettu tuotannosta eikä maidon hinta alentunut niin paljon kuin komissio oli esittänyt. Alkuperäinen esitys olisi tarkoittanut 85 miljoonan euron menetyksiä, mutta toteutuma oli 7 miljoonaa. Ministerin mukaan ”suurimmat uhat saatiinkin torjutuksi”. (Vuorela 2003, 1, 3.) *Etelä-Suomen Sanomat* (2007, 2) kirjoitti vuonna 2007, että ”maatalouden taisto” jatkui, vaikka Suomi oli ottanut ”väliaikaisen torjuntavoiton”, kun se sai maksaa eteläisen Suomen viljelijöille kansallista tukea saman verran kuin edellisenä vuonna. Kansalliset tuet kuitenkin vähenivät muutoin vähintään kolme prosenttia vuosittain.

Kriittiset äänet tulivat Maa- ja metsätaloustuottajien keskusliiton suunnalta. MTK:n mukaan tuottajat eivät voineet hyväksyä jatkuvia leikkauksia maatalousrahoituksesta ”torjuntavoitoina, joiden kanssa voidaan elää” (Martikainen 2007a, 5). Suomella ei ollut varaa ”niin kutsuttuihin torjuntavoittoihin”, joissa alkuperäisistä tavoitteista joudutaan perääntymään, vaikka komission pahimmat esitykset onnistuttaisiin torjumaan (Martikainen 2007b, 5; Franssila 2008, 4). Myös professori Juhani Suomi (2007) huomautti sarkastisesti, että kansallisten tukien kohdalla torjuntavoitto oli yhtä kuin ”rökäletappio”. Hänen mielestään suomalaisten neuvottelijoiden ”pehmeys lähenteli jo tyhmyyttä”.

Niin sanotun sokeriuudistuksen⁹ yhteydessä MTK:n edustajat arvostelivat torjuntavoitto-termin käyttöä sarkastisesti: sen sijaan kyse oli tilanteesta, jossa ”ei leikattu ihan päätä pois vaan toinen jalka ja käsi” (Maaseudun Tulevaisuus 2005, 5). Torjuntavoitto oli toisin sanoen brutaali metafora toimintakyvyttömäksi joutumiselle. Myös eduskunnassa oppositio kritisoi keskustajohtoista hallitusta ”torjuntavoittamisesta”. Esimerkiksi kokoomuksen Pertti Hemmilä (2006) ironisoi, että jos tuotanto-oikeus putoaa 146 miljoonasta alle 100 miljoonaan kiloon ja ensimmäisen vuoden tuki on 60 euroa hehtaarille tarvittavan 150 euron sijaan, kyse lienee jopa kahdesta torjuntavoitosta.

Euroopan unioni perusti vuonna 2020 elpymisvälineen nopeuttamaan koronakriisistä toipumista. Se sisältää avustuksina ja lainoina yli 800 miljardin rahoituksen jäsenmaille. Suomen maksuosuus on 7,2 miljardia euroa; avustuksina saadaan 2,6 miljardia euroa. Välineen myötä EU voi myös ottaa tilapäisesti yhteistä velkaa. (Valtiovarainministeriö 2021.) Niin sanottu elvytyspaketti herätti kiivaan poliittisen debatin: asiasta tehtiin välikysymys ja eduskunnassa pake-tista keskusteltiin neljä vuorokautta ja käytettiin yli 300 puheenvuoroa. Yksi arvostelun kohde oli Suomen maksuosuus. Lopulta elvytyspaketti sai tarvitsemansa 2/3:n enemmistön.

Maa- ja metsätalousministeri Jari Leppä (kesk.) kyseenalaisti tässä yhteydessä koko torjuntavoiton käsitteen, koska ”politiikassa joko voitetaan tai hävitään”. Lepän mielestä Suomi oli

voittanut, koska se oli saanut muun muassa 500 miljoonan euron tuen maataloudelle ja maa-seudun kehittämiseksi. (Turunen 2020, 11.) Kansanedustaja Juha Pylväs (kesk.) sen sijaan alle-viivasi, että kyseessä oli ”ainakin torjuntavoitto”, koska Suomi oli onnistunut neuvottelemaan 15 prosentin lisäyksen maaseudun kehittämiskäyttöön ja torjumaan komission esittämät leikkaukset maataloustukiin (Pylväs 2020, 2). Siinä missä Leppä ei halunnut käyttää torjuntavoittoa sen tappioon viittaavan konnotaation vuoksi, Pylvään retoriikassa tulos oli vähintään torjuntavoitto.

EU:n ja Suomen välisessä maatalouspolitiikassa torjuntavoittaminen perustuu numeroiden vertailuun. Monimutkaisesta ilmiöstä valikoidaan vertailtavat luvut ja esitetään, että niiden ero kuvaa toteutuneen ja potentiaalisen välistä epäsuhtaa (Burke 1969a, 41–43). Kvantifioiva retoriikka luo vaikutelman, että kyse on kiistämättömistä faktoista (Potter ym. 1991). Tällainen reduktioon nojaava retoriikka on monikäyttöistä. Neuvotteluiden tulosta torjuntavoittona voidaan arvostella esimerkiksi suhteuttamalla se, miten paljon euroja saadaan siihen, miten paljon olisi voitu saada tai surkuttelemalla, miten paljon tavoitteista jouduttiin perääntymään. Torjuntavoittoa on mahdollista puolustaa vertaamalla sitä, miten paljon menetetään siihen, miten paljon olisi voitu menettää. Toisaalta lukuja voidaan käyttää myös irrallaan korostamaan ratkaisun mittakaavaa puoleen ja toiseen.

Vertailujen rakentaminen ja muu lukujen käyttö ovat kvasiloogista argumentaatiota, jossa jätetään huomiotta EU:n maatalouspolitiikan ja tukiratkaisujen moniulotteisuus (Perelman ja Olbrechts-Tyteca 1971, 193–195, 242–245). Konkreettiset luvut ovat kuitenkin siinä mielessä retorisesti toimivia, että ne ovat helpompia hahmottaa kuin abstraktit perustelut. Esimerkiksi julistus 500 miljoonan lisäyksestä on todennäköisesti tehokkaampi kuin vetoaminen vaikeasti hahmotettaviin ja todennettaviin dynaamisiin vaikutuksiin: elpymisväline edistää rakenteellisia uudistuksia, jotta Eurooppa pärjää maailmanlaajuisessa kilpailussa, ja Suomelle on vienti-vetoisena taloutena tärkeää, että Eurooppa elpyy mahdollisimman pian (Valtiovarainministeriö 2021).

Kuten jatkosodan kohdalla, myös Euroopan unioniin liittyvässä maatalouspoliittisessa retoriikassa torjuntavoitto on sekä synekdokee että metonymia. Synekdokeena se edustaa Suomen ja EU:n kompleksista suhdetta, jota ovat vuosien varrella sävyttäneet erilaiset pitkälliset neuvottelut maatalouspolitiikasta, joissa yleensä on päädytty kompromissiin. Suomen ja EU:n suhde kiteytyy tuskalliseen vääntöön maatalouden tukirahoista. Metonymiana torjuntavoitto vastaavasti symboloi Euroopan unionin epäreiluutta. Keski-Euroopan maiden johtama jättiläinen ei ota huomioon Suomen erityisolosuhteita ja pyrkii jatkuvasti vaikeuttamaan pohjoisen mallioppilaansa maataloutta.

LOPUKSI: TORJUNTAVOITTO-FIGUURIN RETORIikkaA

Kuten artikkelini alussa totesin Foucault'hon ja Clausewitziin nojaten, sodan ja politiikan suhde on moniulotteinen. Sodalla on aina poliittinen tausta, ja rauha ei pyyhi pois niiden suhteiden järjestelmää ja vaikutuksia, jotka viimeinen taistelu on paljastanut. Sen jälkeen jatkuu ikään kuin hiljainen sota, jossa tavoitteena on kaivertaa tuo voimien suhde lakeihin, instituutioihin, talouteen, kieleen ja jopa ihmisten kehoihin. Vastaavasti sotaa seuraavan rauhantilan poliittiset

kamppailut vallasta ja niistä johtuvat muutokset voimasuhteissa laajenevat: taistelua ei käydä vain suvereenien valtioiden kesken, vaan sodasta tulee myös niiden sisäisiä suhteita jäsentävä muoto. (Foucault 2003, 16, 50–51.) Voidaankin ajatella, että sodasta voimien ja vastavoimien jännitteenä on tullut sen yleisen ”logoksen” strateginen ilmaus, johon yhteiskunnalliset valtasuhteet perustuvat (Reid 2003, 19–20; Deacon 2003, 42–46). Ilmiötä ei kuitenkaan ole juurikaan tarkasteltu systemaattisesti ja kriittisesti politiikan kielen näkökulmasta.

Retorinen analyysini osoittaa, miten politiikkaa on Suomessa hahmotettu sodankaltaisena kamppailuna. Torjuntavoittoon perustuvassa asetelmassa on hyökkääjä ja puolustaja, joiden välillä vallitsevasta voimien epätasapainosta huolimatta jälkimmäinen on selviytynyt vähintään moraalisena voittajana. Perusrakenne on pysynyt samana tässä artikkelissa käsiteltynä ajanjaksona, mutta elementtejä on määritelty eri tavoin kontekstista riippuen. Torjuntavoitto on levinnyt alkuperäisen käyttöyhteytensä ulkopuolelle siten, että sen kutsuminen retoriseksi figuuriksi on perusteltua. Siitä on tullut iskusana, jolla pyritään kiteyttämään niin sotilaallinen, poliittinen kuin moraalinen asetelma (Burke 2001, 90–92). Käyttö on nojannut perustrooppeihin mutta myös muihin vakuuttamisen keinoihin.

Jatkosodan aikana torjuntavoittoa käytettiin yksittäisten taisteluiden yhteydessä niin Suomen kuin kansallissosialistisen Saksan sotamenestyksestä kerrottaessa. Retoriikka oli sanavalintoja myöten hyvin samankaltaista. Sodan jälkeen torjuntavoitosta tuli osa vasemmiston retorista repertuaaria. Ironisointi kohdistui kuitenkin ainoastaan saksalaisten raportteihin, ja ilmaisusta tuli totalitaristisen natsipropagandan symboli. Ennen 1950-luvun puoliväliä torjuntavoittoa ei käytetty julkisesti jatkosodan yhteydessä.

Vaikka Karjalan kannaksen taisteluissa komentajana ollut Lennart Oesch ei varsinaisesti keksinyt torjuntavoiton käsitettä, hän käytti sitä ensimmäisenä synekdokeena kuvaamaan koko jatkosotaa sekä metonymiana, joka symboloi länsimaista oikeuskäsitystä, vapautta, demokratiaa ja itsenäisyyttä. Torjuntavoitto retorisenä figuurina juonsi juurensa talvisodasta, jolle annetut merkitykset Oesch siirsi jatkosotaan. Vaikka osa vasemmistosta arvosteli julkisesti torjuntavoiton käyttöä, Oeschin retoriikasta tuli nopeasti yleisesti hyväksytty *topos* jatkosotaan liittyen.

Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen torjuntavoiton merkitys laajeni edelleen, kun se alettiin nähdä eräänlaisena voiton alalajina. Siinä missä 1950-luvulla itäblokin maiden sodan jälkeinen yhteiskunnallinen ja poliittinen tilanne oli perusteluna koko jatkosodalle torjuntavoittona, Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen 1990-luvulla oli mahdollista nähdä jatkosota voittona, joka ei ole varsinaisesti synonyymi voitolle mutta ei tappio tai tasapelikään.

Sodan jälkeen vasemmiston poliittisen torjuntavoittoretoriikan ironinen kärki kohdistui sisäisiin kamppailuihin sekä palkkataisteluihin. Molemmissa vastakkain olivat kommunistit sekä maltillinen vasemmisto ja oikeisto. Torjuntavoitto oli osa sodanjälkeistä verbaalista kamppailua. 1990-luvulta lähtien Euroopan unioni puolestaan on nähty ulkoisena vihollisena, jota vastaan on ollut käynnissä sodan kaltainen yhteenotto. Erityisesti maatalouspolitiikassa retorinen asetelma on muistuttanut talvi- ja jatkosotaa: pieni Suomi vastassaan ylivoimainen, jatkuvasti uhkaava jättiläinen. Näin osana uuspatrioottista retoriikkaa äskettäin hajonnut Neuvostoliitto korvattiin EU:lla. Vaaleihin ja EU:hun liittyvässä retoriikassa eksplisiittinen kytkös talvi- tai jatkosotaan ei ole toisaalta ollut 2000-luvulla enää kovin voimakas.

Vaaleissa torjuntavoitto on ollut poikkeuksellisen moniulotteinen ja taipuisa käsite. Tulosta on ollut mahdollista tulkita puhujalle kunniakkaalla tavalla lopputuloksesta riippumatta,

minkä vuoksi torjuntavoitosta on toisaalta tullut usein käytetty keino poliittisessa pilkassa. On kuitenkin syytä huomata, että Neuvostoliiton romahtamisen jälkeen ironisointi on liittynyt useimmiten nimenomaan poliittisiin tapahtumiin. Jatkosotaa käsiteltäessä torjuntavoittoon ei suhtauduta ivallisesti, vaan sitä kohdellaan yleensä faktuaalisena kuvauksena sodasta ja sen lopputuloksesta. Sekä vaalien että Euroopan unionin yhteydessä kamppailua on puolestaan käyty numeroiden avulla. Torjuntavoitto on ollut retorisesti erittäin käyttökelpoinen, koska sen avulla absoluuttiset luvut on voitu suhteellistaa poliittisesti sopivalla tavalla.

Artikkelini osoittaa, miten sodan ja politiikan sanasto ovat kietoutuneet toisiinsa. Poliittisia kamppailuja on ollut helppo jäsentää sotatermein, koska talvi- ja jatkosota ovat olleet pitkään suomalaisen itseymmärryksen keskiössä. Niiden avulla on jäsennetty maailmaa sekä ”meidän” suhdetta ”toisiin” varsin joustavasti. Torjuntavoiton levinneisyys kertoo kuitenkin siitä, että suomalaisessa politiikassa ollaan usein oltu puolustusasetelmissä erilaisia, jopa eksistentiaalisia uhkia tai haasteita vastaan. Torjuntavoittoon vetoaminen on tarjonnut vähintään moraalisesti kunniakkaan selityksen tappiollekin. Samalla oma aloitteellisuus sekä vastuu on ollut mahdollista siirtää reserviin ja ottaa uhrin asema. Toisaalta torjuntavoittajiksi julistautuneiden pilkka on jatkosodasta saakka ollut yhtä olennainen osa suomalaista retoriikkaa.

Paul Virilio (1990) on huomauttanut, että valtasuhteiden jäsentäminen sodan prisman kautta johtaa helposti yhteiskunnan militarisoitumiseen. Tällöin poliittisessa toiminnassa päähuomion – ja suurimmat resurssit – saavat lähinnä aseelliseen yhteenottoon valmistautuminen tai sen jälkihoito. Samalla ajattelu usein tyypistyy mustavalkoiseksi, mikä heijastuu myös arvoihin ja asenteisiin. Torjuntavoiton analyysini kuitenkin osoittaa, että vaikka sota on jättänyt suomalaisen yhteiskuntaan pitkän jälkensä, sodan ja rauhan rajoillakin retoriikassa on monenlaisia sävyjä ja merkitysliukumia. Sodan varjo ei automaattisesti tarkoita keskustelukulttuurin yksipuolistumista.

VIITTEET

1. Peitsen kirjoituksessa heijastuu Kekkonen mielenmuutos syksyllä 1942. Nimimerkki alkoi muun muassa kuvata Neuvostoliiton sotilaallista voimaa realistisemmin ja arvosteli sitä väheksyvää propagandaa. Peitsen artikkeleita seurattiin tiiviisti. (Suomi 1986, 346–352.)
2. Oeschin vaikutusta kuvastaa se, että vuoden 2005 Tieto-Finlandia-palkinnon saanut *Jatkosodan pikkujättiläinen* (Leskinen ja Juutilainen 2005) hyödyntää hänen teostaan yhtenä lähteenä ja nimeää kesän 1944 ”torjuntavoittojen kesäksi” ja Ilomantsin taistelut ”enemmän kuin torjuntavoitoksi”. Myös argumentaatio nojaa Oeschiin. Helsingin Sanomat nimesikin teoksen kirja-arvostelussaan ”Suomen torjuntavoiton historiaksi” (Hämäläinen 2005).
3. Jo 1950-luvun alussa esitettiin tulkinta, että Neuvostoliiton Karjalan kannakselle sijoittamien joukkojen määrä tai tavoite ei olisi ollut Suomen valtaaminen, koska maa ei ollut koko sodan kannalta keskeinen (ks. esim. Järvinen 1950).
4. Käkönen toimi jatkosodassa tiedustelu-upseerina. Hän sai sodan jälkeen tuomion asekatkennästä.
5. Tunnetuimmat lakot olivat Arabian tehtailla järjestetty lakko syksyllä 1948 sekä Kemin niin sanottu veritorstai syksyllä 1949, jossa sai surmansa kaksi lakkolaista.

6. SDP:n puheenjohtaja 1946–1957 oli Emil Skog. Varapuheenjohtajina toimivat Alekski Aaltonen ja Matti Lepistö, puoluesihteerinä Väinö Leskinen. Aaltonen ja Leskinen olivat näkyviä Väinö Tannerin tukijoita. Tanner ja Leskinen olivat Neuvostoliiton, ja siten myös suomalaisten kommunistien, epäsuosiossa.
7. SAK:n puheenjohtajana oli 1949–1954 sosialidemokraatti Aku Sumu. Hän siirsi valtaa ammattiliitoilta keskusjärjestölle ja pyrki lähentämään SAK:ta Yhdysvaltoihin. Sumua edelsi sosialidemokraatti Emil Huunonen.
8. Tuoreina esimerkkeinä tällaisesta retoriikasta ks. Horowitz 2021.
9. Kyse oli sokerituotannon supistamisesta ja sokerijuurikkaan hinnanalennuksesta Euroopan unionin alueella. Suomella oli oikeus maksaa siirtymäkaudella 2006–2009 lisäkorvausta (ns. alueellistamisen korvaus) sokerintuottajille.

TUTKIMUKSEN RAHOITUS

Tutkimus on toteutettu osana Koneen säätiön rahoittamaa Vanquished as victims -hanketta.

LÄHTEET

- Aamulehti. 1944. Rauhanehtojen täyttäminen itsenäisyytemme puolustusta tällä hetkellä. *Aamulehti* 4.11.1944, nro 299, 3.
- Ahtisaari, Martti. 1994. Puhe Maanpuolustuskurssiyhdistyksen vuosikokouksessa Helsingissä 16.5.1994. <https://www.presidentti.fi/ahtisaari/puheet/p9405.mas.html>. Viitattu 24.5.2022.
- Ankersmit, Frank. 1997. *Aesthetic Politics. Political Philosophy Beyond Fact and Value*. Stanford: Stanford University Press.
- Ankersmit, Frank. 2001. *Historical Representation*. Stanford: Stanford University Press.
- Anttila, Pekka. 1999. Kuka voitti? *Suomen Kuvalehti* 26.3.1999, nro 12, 18–23.
- Arendt, Hannah. 1978. *The Life of the Mind*. New York: Harcourt.
- Aristoteles. 1997. *Retoriikka ja runousoppi*. Helsinki: Gaudeamus.
- Aromäki, Juhani. 1979. Koville ottaa, Koivisto. *Suomen Kuvalehti* 1.6.1979, nro 22, 30.
- Aromäki, Juhani. 1980. Neljän suuren kilpajuoksu. *Suomen Kuvalehti* 24.10.1980, nro 43, 32.
- Arter, David. 1991. The Finnish Leftist Alliance: 'A Defensive Victory'? *Journal of Communist Studies* 7:3, 398–404.
- Ash, Rihannon. 2017. Rhetoric and Historiography. Teoksessa Michael J. Macdonald (toim.), *The Oxford Handbook of Rhetorical Studies*. Oxford: Oxford University Press, 195–204.
- Astala, Heli. 1985. Puheenvuoro eduskunnan täysistunnossa 27.3.1985. Eduskunnan pöytäkirjat I/1985. <https://avoindata.eduskunta.fi/#/fi/digitoidut>. Viitattu 10.9.2022.
- Astikainen, Arto. 1995. Keskustan viimeinen toivo. *Helsingin Sanomat* 12.3.1995, nro 69, D5.
- Astikainen, Arto. 1997. Vara-Marski. Miksi suomalaiset hurmaantuivat entiseen rintamakomentajaan, jalkaväenkenraali Adolf Ehrnroothiin 50 vuotta sodan jälkeen? *Helsingin Sanomat* 1.6.1997, nro 145, D2.

- A. V. 1945. Hitler viettää syntymäpäiväänsä. *Suomen sosialidemokraatti* 20.4.1945, nro 105, 4.
- Bahtin, Mihail. 1981. *The Dialogic Imagination. Four essays by M. M. Bakhtin*. Toim. Michael Holquist. Austin: University of Texas Press.
- Booth, Wayne C. 1974. *A Rhetoric of Irony*. Chicago: Chicago University Press.
- Brown, Richard Harvey. 1983. Dialectical Irony. *Literary Form and Sociological Theory. Poetics Today* 4:3, 543–564.
- Burke, Kenneth. 1969a. *A Grammar of Motives*. Berkeley: University of California Press.
- Burke, Kenneth. 1969b. *A Rhetoric of Motives*. Berkeley: University of California Press.
- Burke, Kenneth. 1973. *The Philosophy of Literary Form. Studies in Symbolic Action*. Berkeley: University of California Press.
- Burke, Kenneth. 1984a. *Permanence and Change. An Anatomy of Purpose*. Berkeley: University of California Press.
- Burke, Kenneth. 1984b. *Attitudes towards History*. Berkeley: University of California Press.
- Burke, Kenneth. 1989. *On Symbols and Society*. Toim. Joseph Gusfield. Chicago: Chicago University Press.
- Burke, Kenneth. 2001. “Glimpses into a Labyrinth of Interwoven Motives”: Selections from “A Symbolic of Motives”. Teoksessa Greig Henderson & David Cratis Williams (toim.), *Unending Conversations. New Writings by and about Kenneth Burke*. Carbondale: Southern Illinois University Press, 81–98.
- Burke, Kenneth. 2018. *The War of Words*. Toim. Anthony Burke, Kyle Jensen ja Jack Selzer. Oakland: University of California Press.
- Chase, William J. 2001. *Enemies within the Gates? The Comintern and the Stalinist Repression, 1934–1939*. New Haven: Yale University Press.
- Clausewitz, Carl von. 2002. *Sodankäynnistä*. Helsinki: Art House.
- Deacon, Roger. 2003. Clausewitz and Foucault: war and power. *Scientia Militaria* 31:1, 37–48.
- Desilet, Gregory. 2006. *The Cult of the Kill. Traditional Metaphysics of Rhetoric, Truth, and Violence in a Postmodern World*. Xlibris.
- Etelä-Suomen Sanomat. 1944. Venäläiset hyökkäävät Wilkowitzhin molemmin puolin. *Etelä-Suomen Sanomat* 18.10.1944, nro 241, 1.
- Etelä-Suomen Sanomat. 2007. Maatalouden taisto jatkuu. *Etelä-Suomen Sanomat* 24.11.2007, nro 321, 2.
- Forlenza, Rosario. 2017. The Enemy Within: Catholic Anti-Communism in Cold-War Italy. *Past & Present* 235:1, 207–242. <https://doi.org/10.1093/pastj/gtx016>
- Foucault, Michel. 2003. “*Society Must Be Defended*”. *Lectures at the Collège de France, 1975–1976*. London: Penguin Books.
- Foucault, Michel. 2010. *Seksuaalisuuden historia*. Helsinki: Gaudeamus.
- Forssan lehti. 1942. Torjuntavoitto. *Forssan lehti* 25.4.1942, nro 45, 3.
- Franssila, Antti. 2008. Avoimuutta vai salailua? *Maaseudun Tulevaisuus* 31.3.2008, nro 38, 4.
- Haataja, Lauri. (toim.) 1994. *Ja kuitenkin me voitimme. Sodan muisto ja perintö*. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Halonen, Tarja. 2005. Puhe Ranskan ulkopoliittisessa instituutissa IFRI:ssä 1.3.2005. <https://www.presidentti.fi/halonen/public/default5bbf-2.html?contentid=175255&nodeid=41417&contentlan=1&culture=fi-FI>. Viitattu 12.8.2022.
- Heale, M. J. 1990. *American Anticommunism. Combating the Enemy Within 1830–1970*. Baltimore: Johns Hopkins University Press.

- Helsingin Sanomat. 1944. Tilannekatsaus. *Helsingin Sanomat* 12.8.1944, nro 214, 8.
- Helsingin Sanomat. 1994. Se oli torjuntavoitto. *Helsingin Sanomat*. 6.6.1994, nro 150, A2.
- Heinz, Bettina & Lee, Ronald. 1998. Getting down to the meat: the symbolic construction of meat consumption. *Communication Studies* 49:1, 86–99. <https://doi.org/10.1080/10510979809368520>
- Hemmilä, Pertti. 2006. Puheenvuoro eduskunnan täysistunnossa 25.4.2006. Eduskunnan pöytäkirjat I/2006. <https://avoindata.eduskunta.fi/#/fi/digitoidut>. Viitattu 20.9.2022.
- Holmila, Antero ja Mikkonen, Simo. 2015. *Suomi sodan jälkeen – pelon, katkeruuden ja toivon vuodet 1944–1949*. Jyväskylä: Atena.
- Holopainen, Kauko. 1988. Hallitus sai luottamuslauseen. *Suomen Kuvalehti* 21.10.1988, nro 42, 35.
- Horowitz, David. 2021. *The Enemy Within: How a Totalitarian Movement is Destroying America*. Regnery Publishing.
- Hyvämäki, Lauri. 1954. *Vaaran vuodet 1944–1948*. Helsinki: Otava.
- Hämäläinen, Unto. 2005. Suomen torjuntavoiton historia. Jatkosodan pikkujättiläinen tiivistää tuoreen tutkimustiedon ja uudet tulkinnat. *Helsingin Sanomat* 16.12.2005. <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000004360588.html>. Viitattu 1.7.2023.
- Ilta-Sanomat. 1945. Pääministerin puhe. *Ilta-Sanomat* 7.12.1945, nro 283, 3.
- Jokisipilä, Markku. 2007. ”Kappas vaan, saksalaisia!” Keskustelu Suomen jatkosodan 1941–1944 luonteesta. Teoksessa Markku Jokisipilä (toim.), *Sodan totuudet. Yksi suomalainen vastaa 5,7 ryssää*. Helsinki: Ajatus Kirjat, 153–181.
- Jervis, Robert. 1976. *Perception and Misperception in International Politics*. Princeton: Princeton University Press.
- Jokipii, Mauno. 1987. *Jatkosodan synty. Tutkimuksia Saksan ja Suomen sotilaallisesta yhteistyöstä 1940–41*. Helsinki: Otava.
- Järvinen, Yrjö. 1950. *Jatkosodan taistelut. Jatkosodan taktiikkaa ja tapahtumia*. Helsinki: WSOY.
- Kaarbo, Juliet & Kenealy Daniel 2017. Precedents, parliaments, and foreign policy: historical analogy in the House of Commons vote on Syria. *West European Politics* 40:1, 62–79.
- Karhunen, Joppe. 1985. *Torjuntavoitto Kannaksella 1944*. Helsinki: Tammi.
- Karjalan Viesti. 1943. Tilannesilmäys 1.2. *Karjalan Viesti* 2.2.1943, nro 26, 4.
- Karjalan Viesti. 1944. Lisätietoja rintamalta. *Karjalan Viesti* 19.7.1944, nro 158, 2.
- Karonen, Vesa. 1994. Avoin ja ankarin historian laji. *Helsingin Sanomat* 9.6.1994, nro 153, C5.
- Kinnunen, Tiina ja Jokisipilä, Markku. 2012. Shifting Images of “Our Wars”. Finnish Memory Culture of World War II. Teoksessa Tiina Kinnunen ja Ville Kivimäki (toim.), *Finland in World War II. History, Memory, Interpretations*. Leiden: Brill, 435–482.
- Kivimäki, Ville, Hytönen, Kirsi ja Karonen, Petri. 2015. Ennen huomispäivää. Toisen maailmansodan päättyminen Suomessa ja Euroopassa. Teoksessa Ville Kivimäki & Kirsi-Maria Hytönen (toim.) *Rauhaton rauha. Suomalaiset ja sodan päättyminen 1944–1950*. Tampere: Vastapaino, 11–36.
- Klenberg, Jan. 1994a. Tervehdys sotahistoriallinen Seuran ry:n 50-vuotisjuhlaseminaarissa Säätöalolla Helsingissä 21.1.1994. *Torjuntavoitto 1944. Sotahistoriallinen aikakauskirja* 13/1994. Sotahistoriallisen seuran ja sotatieteen laitoksen julkaisuja, 7–9.
- Klenberg, Jan. 1994b. Puolustusvoimain komentajan päiväkäsky N:o 1. *Helsingin Sanomat* 4.6.1994, nro 148, A11.
- Kornprobst, Markus 2007. Comparing Apples and Oranges? Leading and Misleading Uses of Historical Analogies. *Millenium: Journal of International Studies* 36:1, 29–49.

- Käkönen, Uljas. 1970. *Miehityksen varalta. Päämajan tiedustelua 1943–45*. Helsinki: Otava.
- Maaseudun Tulevaisuus. 1995. Aho helpottunut vaalituloksesta. *Maaseudun Tulevaisuus* 21.3.1995, nro 33, 3.
- Laine, Antti. 1982. *Suur-Suomen kahdet kasvot: Itä-Karjalan siviiliväestön asema suomalaisessa miehityshallinnossa 1941–1944*. Helsinki: Otava.
- Laine, Kaarina. 2008. Vanhanen: Soinilaiset rokottivat keskustaa. *Etelä-Suomen Sanomat* 27.10.2008, nro 295, 3.
- Laitsaari, Matti. 1995. Uutta vaalimatematiikkaa. *Länsi-Savo* 23.3.1995, nro 80, 2.
- Lausberg, Heinrich. 1998. *The Handbook of Literary Rhetoric. A Foundation for Literary Study*. Leiden: Brill.
- Leskinen, Jari ja Juutilainen, Antti. 2005. (toim.) *Jatkosodan pikkujättiläinen*. Helsinki: WSOY.
- Länsi-Savo. 1983. Kepun kenttäväki hyväksyy yhteistyön SMP:n kanssa. *Länsi-Savo* 24.4.1983, nro 109, 1, 4.
- Maaseudun Tulevaisuus. 2005. Sokeriuudistus oli pettymys hämäläisille. *Maaseudun Tulevaisuus* 5.12.2005, nro 142, 5.
- Maaseudun Tulevaisuus. 2008. Torjuntavoitto oli rökäletappio. *Maaseudun Tulevaisuus* 29.10.2008, nro 127, 2.
- Martikainen, Jussi. 2007a. Kokoomus haastaa hallituksen maaseutupolitiikassa. *Maaseudun Tulevaisuus* 28.2.2007, nro 25, 5.
- Martikainen, Jussi. 2007b. MTK:n Kyösti Harju: 141:ssä ei varaa torjuntavoittoon. *Maaseudun Tulevaisuus* 9.3.2007, nro 29, 5.
- Martikainen, Jussi. 2008. 1840 kylähullua näytti närhen munat. *Maaseudun Tulevaisuus* 29.10.2008, nro 127, 7.
- McCloskey, Deirdre. 1998. *The Rhetoric of Economics*. Madison: The University of Wisconsin Press.
- Meinander, Henrik. 1999. *Tasavallan tiellä: Suomi kansalaissodasta 2000-luvulle*. Finlands historia 4. Espoo: Schildts.
- Mikola, Keijo. 1971. Tiedustelumies kertoilee. *Uusi Suomi* 8.1.1971, nro 6, 3.
- Moisio, Sami. 2008. Finlandisation versus westernisation: Political recognition and Finland's European Union membership debate. *National Identities* 10:1, 77–93.
<https://doi.org/10.1080/14608940701819785>
- Morgenthau, Hans. 1948. *Politics among Nations*. New York: Alfred A. Knopf.
- Nurmio, Heikki. 1940. Eräitä viime sodan myönteisiä opetuksia. *Suomen Sotilas*, nro 1, 14–16.
- Oesch, Lennart. 1955. Kestetyt sodan jälkeen. *Suomen Kuvalehti* 12.3.1955, nro 10, 41–58.
- Oesch, Lennart. 1956. Miksi Kannaksesta oli luovuttava kesällä 1944? *Suomen Kuvalehti* 3.11.1956, nro 44, 38–40, 48, 50.
- Oesch, Lennart. 1957. *Suomen kohtalon ratkaisu Kannaksella v. 1944*. Helsinki: Otava.
- Paasikivi, Juho Kusti. 1945. Puhe radiossa 15.3.1945. jkpaasikivi.fi. <https://jkpaasikivi.fi/book/paasikiven-linja-juho-kusti-paasikiven-puheita-vuosilta-1944-1956/puheet-1945/>. Viitattu 23.8.2022.
- Paavola, Pekka. 1984. Enemmän kuin torjuntavoitto. *Etelä-Suomen Sanomat* 23.10.1984, nro 290, 11.
- Palonen, Kari. 2003. Four Times of Politics: Policy, Polity, Politicking, and Politicization. *Alternatives: Global, Local, Political* 28:2, 171–186. <https://doi.org/10.1177/030437540302800202>
- Peitsi, Pekka. 1943. Sisilia, virstantolppa. *Suomen Kuvalehti* 28.8.1943, nro 35, 996–997.
- Perelman, Chaïm ja Olbrechts-Tyteca, Lucie. 1971. *The New Rhetoric. A Treatise on Argumentation*.

- Notre Dame: University of Notre Dame Press.
- Perelman, Chaïm. 2007. *Retoriikan valtakunta*. Tampere: Vastapaino.
- Platonov, S. P. 1976. *Taistelut Suomen rintamalla 1941–1944*. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Potter, Jonathan, Wetherell, Margaret ja Chitty, Andrew. 1991. Quantification Rhetoric—cancer on Television. *Discourse & Society* 2:3, 333–365. doi:10.1177/0957926591002003005
- Pylväs, Juha. 2020. Torjuntavoitto maaseudulle. *Kalajokilaakso* 29.7.2020, nro 31, 2.
- Pölvästi, Jere. 1961. Kirje KU:n toimitukselle. *Kansan Uutiset* 11.6.1961, nro 155, 13.
- Quintilianus, Marcus Fabius. 1966. *Institutio oratoria*. Lontoo: Heinemann.
- Rantanen, Keijo. 2015. Pitkä murros. Ammattiyhdistysliike ja kommunistit Nokian tehdasyhdyskunnassa. Teoksessa Ville Kivimäki & Kirsi-Maria Hytönen (toim.), *Rauhaton rauha. Suomalaiset ja sodan päättymisen 1944–1950*. Tampere: Vastapaino, 237–255.
- Rautio, Paavo. 1995. Keskusta haluaa ”veret seisauttavan torjuntavoiton”. Esko Aho pelkää omiensa protestia. *Helsingin Sanomat* 15.1.1995, 8.
- Rautio, Yrjö. 2008. Soini vasta ajoi aseisiin. *Apu* 30.10.2008, nro 44, 30–31.
- Reid, Julian. 2003. Foucault on Clausewitz: Conceptualizing the Relationship Between War and Power. *Alternatives: Global, Local, Political* 28:1, 1–28. <https://doi.org/10.1177/0304375403028001>
- Seppälä, Helge. 1984. *Suomi hyökkääjänä 1941*. Helsinki: WSOY.
- Suomi, Juhani. 1986. *Urho Kekkonen 1936–1944. Myrrysmies*. Helsinki: Otava.
- Suomi, Juhani. 2007. 141-tuen neuvottelumateriaali julkisuuteen. *Kaleva* 27.11.2007. <https://www.kaleva.fi/141-tuen-neuvottelumateriaali-julkisuuteen/2195413>. Viitattu 15.9.2022.
- Tarkka, Pekka. 1996. Yle-poloisen torjuntavoittojen sarja. *Helsingin Sanomat* 8.9.1996, nro 243, B2.
- Tilli, Jouni. 2009. Tiloja, linjauksia, retoriikkaa – historiapolitiikan ulottuvuuksia. *Historiallinen aikakauskirja* 107:3, 280–287.
- Tilli, Jouni. 2014. *Suomen pyhä sota. Papit jatkosodan julistajina*. Jyväskylä: Atena.
- T. K. 1961. 10. divisioonan törkyjuhlat herättivät vain vastareaktion. *Kansan Uutiset* 6.6.1961, nro 150, 1.
- Toiviainen, Seppo. 1985. Puheenvuoro eduskunnan täysistunnossa 12.9.1985. <https://avoindata.eduskunta.fi/#/fi/digitoidut>. Viitattu 29.4.2023.
- Turak, Natasha. 2022. Putin is ‘another Hitler in the making’, Egyptian billionaire says. CNBC 15.6.2022. <https://www.cnn.com/2022/06/15/putin-is-another-hitler-in-the-making-egyptian-billionaire-sawiris-says.html>. Viitattu 17.8.2022.
- Turunen, Jyrki. 2020. Leppä: Suomi voitti. *Kouvolan Sanomat* 1.8.2020, nro 204, 11.
- Uusi-Suomi. 1945. Kansallisen Kokoomuspuolueen puoluekokous alkoi eilen Helsingissä. *Uusi-Suomi* 15.1.1945, nro 13, 1, 3–6.
- Vapaa Sana 1944. Sotatilannekatsaus. *Vapaa Sana* 7.11.1944, nro 1, 2, 7.
- Vapaa Sana 1949a. Ammattiyhdistysliike tienhaarassa. *Vapaa Sana* 3.9.1949, nro 218, 3.
- Vapaa Sana 1949b. Yhtenäisyyteen pyrittäessä. *Vapaa Sana* 28.9.1949, nro 243, 3.
- Vares, Vesa. 2007. Kuitenkin me voitimme! Uuspatrioottiset tulkinnat talvi- ja jatkosodasta suomalaisissa populääriesityksissä. Teoksessa Markku Jokisipilä (toim.), *Sodan totuudet. Yksi suomalainen vastaa 5.7 ryssä*. Helsinki: Ajatus Kirjat, 183–212.
- Vasankari, Aino. 2022. Pekka Toveri: Putin on saattanut toistaa Hitlerin virheen. *Iltalehti* 17.8.2022. <https://www.iltalehti.fi/ulkomaat/a/0100ef54-3a0a-42ac-a7b2-3e4505a4c7c0>. Viitattu 17.8.2022.
- Weiser, Elizabeth. M. 2008. *Burke, War, Words. Rhetoricizing Dramatism*. Columbia: The University of South Carolina Press.

- White, Hayden. 1973. *Metahistory. The Historical Imagination in Nineteenth-Century Europe*. Baltimore: The Johns Hopkins University Press.
- Vilenius, Lauri. 1947. Vain ropaganda. *Työkansan Sanomat* 27.9.1947, 3, 6.
- Virilio, Paul. 1990. *Popular Defense and Ecological Struggles*. New York: Semiotexte
- Vuorela, Heikki. 2003. Maatalousuudistuksesta tuli tosi. *Maaseudun Tulevaisuus* 27.6.2003, nro 74, 1, 3.
- Äikiä, Armas. 1950. Ihmeaseiden voittoja. *Työkansan Sanomat* 20.10.1950, nro 243, 3.
- Åsvik, Toivo. 1973. Puheenvuoro eduskunnan täysistunnossa 9.11.1973. Eduskunnan pöytäkirjat III/1973. <https://avoindata.eduskunta.fi/#/fi/digitoidut>. Viitattu 29.4.2023.
- Valtanen, Jaakko. 2015. YYA-Suomi idän ja lännen ristivedossa. *Sotahistoriallinen aikakauskirja* 35:1, 9–34.
- Valtiovarainministeriö. 2021. EU:n elpymisväline. <https://vm.fi/elpymisvaline>. Viitattu 10.8.2022.
- Zyskowicz, Ben. 1995. Puheenvuoro eduskunnan täysistunnossa 25.4.1995. Eduskunnan pöytäkirjat I/1995. <https://avoindata.eduskunta.fi/#/fi/digitoidut>. Viitattu 10.9.2022.
- YLE. 2008. Urpilainen: SDP:lle torjuntavoitto. <https://yle.fi/uutiset/3-6116756>. Viitattu 15.9.2022.

KIRJOITTAJATIEDOT

JOUNI TILLI

YTT, dosentti

Kirjoittaja työskentelee Pyhjärven kaupungin hyvinvointijohtajana.

jouni.tilli@gmail.com